

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

La Strada, Rozkoš bez Rizika:

pomoc ženám poskytujícím placené sexuální služby

Autorka: Lenka Povondrová

Praha 2008

Vedoucí: PhDr. Hana Havelková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne .....

.....

podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Haně Havelkové, Ph.D. za odborné vedení mé práce a všem respondentkám, které mi byly ochotny poskytnout rozhovory.

Obsah

1. Úvod	1
2. Teoretická část	
2.1. Vymezení pojmů: občanská společnost, neziskový sektor, nezisková organizace, nestátní nezisková organizace.....	2
2.1.1. Funkce a klasifikace neziskových organizací.....	3
2.1.2. Politika České republiky vůči neziskovým organizacím.....	4
2.2. Vymezení pojmů: prožensky orientovaná nezisková organizace, ženská nezisková organizace.....	6
2.2.1. Funkce a klasifikace ženských neziskových organizací.....	6
2.2.2. Ženské hnutí v České republice?.....	7
2.3. Vymezení pojmů: prostituce, obchod s lidmi.....	10
2.3.1. Právní systémy vytažující se k prostituci, právo a obchod s lidmi.....	11
2.3.2. Prostituce a obchod s lidmi v České republice.....	13
2.3.2.1. Právní rámec.....	14
2.4. Shrnutí teoretické části – výzkumné otázky.....	19
3. Analytická část	
3.1. Metodologie.....	21
3.1.1. Lokace autorky.....	22
3.1.2. Výběr vzorku.....	23
3.1.3. Dokumenty.....	23
3.1.4. Rozhovory.....	24
3.2. Zkoumané organizace.....	26
3.2.1. La Strada.....	26
3.2.1.1. Shrnutí.....	38
3.2.2. Rozkoš bez Rizika.....	41
3.2.2.1. Shrnutí.....	53
3.2.3. Srovnání obou organizací.....	55
4. Závěr	58
Literatura a prameny	60
Přílohy	65
Příloha č. 1 - Přehled základních typů nestátních neziskových organizací v ČR	
Příloha č. 2 - Dokumenty organizací	
Příloha č. 3 - Přepis rozhovoru (La Strada)	
Příloha č. 4 - Přepis rozhovoru (Rozkoš bez Rizika Praha)	
Příloha č. 5 - Přepis rozhovoru (Rozkoš bez Rizika Brno)	
Příloha č. 6 - Okruhy otázek rozhovoru	
Příloha č. 7 - Grafické znázornění spolupracujících subjektů obou organizací	

1. Úvod

Předkládaná práce se svým tématem řadí k pracím zkoumajícím ženský občanský aktivismus po roce 1989. Předmětem mého zkoumání jsou dvě ženské neziskové organizace, které pomáhají (dnes již nejen) ženám pohybujícím se na prostituční scéně¹. Téma práce je inspirováno předchozími bakalářskými pracemi zkoumajícími ženské organizace, které napsaly Chaloupková (2002) a Černá (2006). Protože mě kromě neziskového sektoru zajímá obor gender studies a tak zvané sociálně patologické fenomény, rozhodla jsem se zkoumat právě tyto organizace.

Dostupná literatura zabývající se problematikou ženských neziskových organizací má především obecný charakter (pojednává o jejich společenských funkcích, zabývá se typologií, mapuje jejich aktivitu²), konkrétní subjekty však dosud (kromě několika, jež byly předmětem bádání v rámci bakalářských prací) podrobně zkoumány nebyly. Cílem mé práce je proto poskytnout komplexní obraz dvou vybraných organizací, ovšem „zevnitř“ – tak, jak je popsaly samy členky³, a přispět tak k rozšíření poznání forem ženského občanského aktivismu v České republice. Předpokladem tohoto cíle je jejich lokalizování v rámci české společnosti. Je třeba poznamenat, že tématem mé práce není poskytování placených služeb, objektem výzkumu jsou samotné organizace (téma prostituce je v práci také zahrnuto, ovšem pouze v takovém rozsahu, který je nutný pro vhled do problematiky, v níž se organizace pohybují).

Práce je členěna do dvou částí. První část (teoretická) se zabývá určením organizací jako neziskových a ženských, zasazuje je do širšího společenského kontextu České republiky. Další kapitola se zabývá oblastmi jejich činnosti, tedy prostitucí a obchodováním s lidmi. Následuje analytická část, ve které je již popsán provedený výzkum a jeho výsledek. Výzkum byl proveden prostřednictvím případových studií, v rámci nichž byly studovány dokumenty a byly realizovány rozhovory s pracovníci zkoumaných organizací.

---

¹ Na úvod je třeba uvést, že La Strada Česká republika, o. p. s. se primárně zabývá obchodem s lidmi. Legitimita jejího zahrnutí do práce (stejně jako zahrnutí problematiky obchodování s lidmi) je objasněna v teoretické části práce.

² Chaloupková (2007), Marksová-Tominová (2004), Králíková a Sokačová (2006).

³ A jak je dokumentují materiály organizací.

2. Teoretická část

2.1. Vymezení pojmů: občanská společnost, neziskový sektor, nezisková organizace, nestátní nezisková organizace

Předkládaná práce se zabývá neziskovými organizacemi, proto je první kapitola věnována vymezení základních pojmů vztahujících se k tomuto určení.

Česká *občanská společnost*, znovu se utvářející po roce 1989, je spjata s existencí neziskových organizací, představuje rámec jejich existence. Obecně je občanské společnosti, jak uvádí Dohnalová (2005 b), vlastní vztah veřejného a soukromého, vystoupení jedinců ze svého soukromí a vyjádření se k dění, které se týká ostatních. Představuje formy činností, které mohou většinou fungovat nezávisle na státu a jeho mocenských orgánech (Dohnalová, 2005 a). Müller (2003) píše, že dnes je občanská společnost všeobecně pokládána za nástroj svobody a záruku demokracie, které se v západních demokraciích vyvinuly⁴.

Neziskové organizace (souhrnně označované jako neziskový sektor⁵) představují podle Friče a Šilhánové (1997) významný doplněk státní a soukromé sféry, jsou považovány za významný stabilizační prvek demokracie i společenského života vůbec. Pro vymezení znaků organizací neziskového sektoru se u nás nejčastěji citují H. K. Anheier a L. M. Salamon (Dohnalová, 2005 a). Jak píše Frič a Šilhánová (1997), organizace neziskového sektoru podle Salamonova charakterizuje pět společných rysů: určitá institucionalizace (čistě neformální shromáždění za součást neziskového sektoru považována nejsou), soukromá povaha (institucionální oddělení od státní správy), nerozdělování zisku (zisky jsou použity na cíle dané posláním organizace), samosprávnost (schopnost řídit vlastní činnost), dobrovolnost (zahrnují určitý významný prvek dobrovolné činnosti); šestý znak neplatí pro všechny organizace ve stejné míře a je jím veřejná prospěšnost.

V České republice lze dle Salamonova vymezení mezi neziskové organizace zařadit mnoho právnických osob⁶ (Frič a Šilhánová (1997). Často se užívá užší vymezení

---

⁴ Občanská společnost by například měla vytvářet ochranný val proti rozpínavosti státní moci (být prostorem nezávislého a neomezeného lidského spolčování), měla by legitimizovat stát a jeho vládu, měla by být prostorem hledání a ověřování společenských hodnot, zájmů a priorit a také by měla umožňovat zapojení občanů do veřejného dění (Müller, 2003).

⁵ Též občanský, třetí, dobrovolnický, nevládní, nezávislý (Frič, 2000).

⁶ Občanská sdružení, odbory, politické strany, politická hnutí, církve a náboženské společnosti, obecně prospěšné společnosti, zájmová sdružení právnických osob, organizace s mezinárodním prvkem, nadace a

neziskových organizací *nestátní neziskové organizace*, které je dáno právními formami občanských sdružení, obecně prospěšných společností, nadací a nadačních fondů a církevních právnických osob (Portál veřejné správy ČR a). Přehled základních typů nestátních neziskových organizací obsahuje příloha č. 1.

2.1.1. Funkce a klasifikace neziskových organizací

Neziskové organizace plní ve společnosti řadu funkcí. V následující podkapitole jsou tyto funkce blíže specifikovány, protože budu zkoumat, zdali je plní i zkoumané organizace. Následuje klasifikace neziskových organizací pro možnost lepšího lokalizování zkoumaných organizací v kontextu české občanské společnosti.

Pokud jde o společenskou funkci neziskových organizací, lze se odvolat například na Dohnalovou (2005 a), jež uvádí, že neziskové organizace přispívají k vytváření zaměstnanosti, aktivnímu občanství, zajišťují širokou škálu služeb, zastupují zájmy občanů vzhledem k úřadům, hrají důležitou roli v podpoře a zaručování lidských práv a ve vývojové politice. Frič a Šilhánová (1997) píší, že v různých oborech poskytují řadu veřejně prospěšných služeb a činností⁷. Je tedy zřejmé, že pole jejich působnosti je široké a že zajišťují mnoho aktivit.

Proto je také možné neziskové organizace klasifikovat podle mnoha kritérií. Jedním z nich je například jejich funkce ve společnosti, dle níž Frič a Šilhánová (1997) organizace rozdělují na organizace mající *servisní funkci* (odpovídají na společenskou poptávku, obyvatelům a svým členům poskytují různé služby) a na organizace mající *funkci participativní* (v jejich rámci dostávají občané prostor k účasti na správě věcí veřejných). Klasifikace je však možná i na základě dalších kritérií, například veřejného prospěchu. Takto lze organizace rozdělit na *vzájemně prospěšné* (jejich cílem je především sloužit zájmům svých členů, pokud slouží i veřejnému prospěchu, není to jejich hlavním cílem) a organizace *veřejně prospěšné* (jejich hlavním účelem je poskytování veřejně prospěšných služeb) (Frič,

---

nadační fondy, společenství vlastníků jednotek, veřejné vysoké školy, honební společenstva, profesní a jiné komory, jiné subjekty, které nebyly založeny a zřízeny za účelem podnikání (Portál veřejné správy ČR a).

⁷ Ve zdravotnictví, v sociální oblasti či vzdělávání, dále pomáhají při přírodních katastrofách, zajímají se o životní prostředí, kulturu, obnovu kulturních památek, práci s mládeží ve volném čase, lidská práva apod. (ICN, o. p. s., 2006).

Šilhánová, 1997). Z perspektivy vztahu ke státu je možné neziskové organizace rozdělit na *státní*⁸ a *nestátní* (Centrum pro výzkum neziskového sektoru, rok neuveden).

2.1.2. Politika České republiky vůči neziskovým organizacím

Zkoumané organizace působí v České republice, proto je následující podkapitola věnována státní politice jako důležitému faktoru, který má na činnost organizací významný vliv. Stát vytváří právní podmínky pro jejich fungování, nadto vůči neziskovému sektoru vystupuje v postavení donora. Relevanci této kapitoly potvrdil i výzkum, který poukázal na určité problémy vyplývající z přístupu státu.

Stát a jeho orgány mají dle Frištenské (1999) plnit vůči nestátním neziskovým organizacím čtyři základní funkce: vytvořit právní prostředí pro jejich činnost a rozvoj, být pro ně jedním z finančních zdrojů, monitorovat stav a potřeby a podporovat vznik nezávislých zdrojů pro vícezdrojové financování. Podle Friče (2000) panují mezi státem a neziskovým sektorem v České republice spíše kooperativní vztahy, které vyjadřují přesvědčení, že cesta vzájemné kompenzace nedostatků je efektivnější než konflikt. Zároveň však poukazuje na absenci formálních pravidel, díky níž je spolupráce mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou závislá na konkrétních osobnostech působících ve funkcích veřejné správy (Frič, 2000). ICN, o. p. s. (2006) upozorňuje na to, že neziskové organizace jsou veřejnou správou označovány za partnery, v praxi však stále o rovnocenný vztah nejde. Politiku státu vůči nevládním neziskovým organizacím sice sleduje Rada vlády pro nestátní neziskové organizace⁹ (Kolář, Syllová, 2005), ale ICN, o. p. s. (2006) uvádí, že Rada nemá dostatečný vliv na zásadní a potřebné změny¹⁰.

Vzhledem k důležitosti společenské role neziskových organizací je zajímavé, že česká legislativa doposud pojem „nezisková organizace“ nevyjasnila (právní rámec pro činnost nestátních neziskových organizací je však přesto v zásadě vymezen, protože fungování všech

---

⁸ Organizace rozpočtové a příspěvkové - do této kategorie patří státní školství, státní zdravotnictví, oblast státní správy, instituce na ochranu životního prostředí a kulturních památek (Centrum pro výzkum neziskového sektoru, rok neuveden).

⁹ Rada vlády pro nestátní neziskové organizace vznikla v roce 1998 (Hašková, Křížková, 2006), je složena ze zástupců ministerstev a zástupců neziskových subjektů (Kolář, Syllová, 2005). Jejím hlavním cílem je vnést do vztahu státu a neziskových organizací základní pravidla včetně legislativních úprav a pravidel financování prostřednictvím státních dotací (Marksová-Tominová, 2004).

¹⁰ Například úpravy legislativy ve prospěch nestátních neziskových organizací (ICN, o. p. s. , 2006).

právních typů neziskových organizací je ošetřeno speciálními zákony¹¹) (ICN, o. p. s., 2006). Situace se však nejeví jako dostačující, alespoň ne podle Friče a Šilhánové (1997), kteří uvádějí, že legislativní rámec je nekompletní a nedokonalý – zmiňují například, že obsahové náplně činností různých typů nestátních neziskových organizací se v mnohém překrývají. Nedostatky v utváření právního prostředí konstatuje i Rakušanová (2005).

Stát má důležitou roli ve financování neziskového sektoru, který podporuje svou dotační politikou (Kolář, Syllová, 2005)¹². Dalším zdrojem financí jsou firmy, nejméně významným finančním zdrojem jsou pro většinu neziskových organizací v České republice individuální dárci (ICN, o. p. s. (2006). Pro mnoho organizací jsou zásadním zdrojem financí strukturální fondy Evropské unie¹³ (ICN, o. p. s., 2006). Legislativa neziskovým organizacím umožňuje získávat i vlastní příjem v rámci své hlavní činnosti, pro kterou byly zřízeny¹⁴, nebo v rámci své vedlejší podnikatelské činnosti¹⁵ (legislativní předpisy se pro jednotlivé typy neziskových organizací liší)¹⁶ (Portál veřejné správy ČR b). Podle Rakušanové (2005) je financování nejproblematictější oblastí neziskového sektoru.

---

¹¹ Zákon o nadacích a nadačních fondech, o obecně prospěšných společnostech, o sdružování občanů, zákon o církvích a náboženských společnostech, zákon o dobrovolnické službě (ICN, o. p. s., 2006).

¹² Granty a dotace udělují neziskovým organizacím státní fondy, kraje a obce (Portál veřejné správy ČR c).

¹³ Vstup České republiky do Evropské unie měl na neziskové organizace dvojí dopad: na jedné straně jim poskytl možnost čerpání finančních prostředků v rámci řady programů (Portál veřejné správy ČR c), na druhé straně znamenal, jak uvádí Rakušanová (2005), odchod významných zahraničních dárců dále na východ.

¹⁴ Například příjmy ze vzdělávacích seminářů, prodeje výrobků či služeb, pořádání osvětových přednášek (Portál veřejné správy ČR b).

¹⁵ Například příjmy z realizace veřejné zakázky, reklamy, pronájmu (Portál veřejné správy ČR b).

¹⁶ Příjmy z vlastní činnosti však musí být vždy použity ve prospěch hlavní činnosti organizace (Portál veřejné správy ČR b).

2.2. Vymezení pojmů: ženská a prožensky orientovaná nezisková organizace

Zkoumané organizace jsou řazeny mezi ženské neziskové organizace (jsou uvedeny v databázi ženských organizací, kterou spravuje Gender Studies, o. p. s.), proto je v této kapitole nejprve uvedeno ustálené vymezení pojmu ženská organizace a souvisejícího pojmu prožensky orientovaná organizace.

Pod označení *ženské organizace* Chaloupková (2002) zařazuje organizace vedené profesionály poskytující ženám pomoc nejrůznějšího typu, dále svépomocná sdružení a organizace zaměřující se na ženská práva. Hašková a Křížková (2006) považují za ženské organizace oficiálně zaregistrované organizace i neformální nezaregistrované ženské občanské skupiny a iniciativy.

Vedle ženských organizací rozlišuje Chaloupková (2002) i organizace prožensky orientované. Jako *prožensky orientované* lze podle Chaloupkové (2007) označit neziskové organizace, jejichž aktivity se zaměřují na podporu žen, zlepšení jejich postavení a prosazování genderové rovnosti. Některé organizace se mohou soustřeďovat výhradně na ženskou, případně genderovou problematiku, jiné vytvářejí programy na podporu žen v rámci svého širšího tematického zaměření (Chaloupková, 2007).

2.2.1. Funkce a klasifikace ženských neziskových organizací

Ženské neziskové organizace mají ve společnosti i v rámci neziskového sektoru své specifické místo. Tato podkapitola popisuje funkce, které jim jsou přisuzovány, protože se budu zabývat tím, zdali je plní i zkoumané organizace. Následuje klasifikace ženských neziskových organizací, jež umožní zkoumané organizace blíže charakterizovat.

Ženské neziskové organizace pokrývají řadu aktivit, které by bez nich nebyly realizovány a které stát dle Marksové-Tominové (2004) ani nahradit nemůže. Havelková (1999) uvádí, že problémy týkající se určitých skupin žen (například matek samoživitelek, obchodovaných žen) i problémy týkající se většiny českých žen ze všech sociálních skupin (například spojení práce a rodiny)¹⁷ jsou vnímány v soukromé poloze a čekají na svou transformaci do politicky významné polohy. Tato skutečnost je zřejmá ze zaměření ženských

---

¹⁷ Souhrnně označené jako tzv. ženská agenda (Havelková, 1999).

organizací, které situaci reflektují. Potvrzuje to i Marksová-Tominová (2004), jež také píše, že se ženské neziskové organizace zabývají problémy, které nejsou shledány jako politicky významné (charitativní a sociální činnost, pomoc ženám z nejrůznějších skupin, osvětová a vzdělávací činnost, lobování, zapojení se do různých mezinárodních projektů atp.).

Ženské organizace pokrývají mnoho aktivit a lze je klasifikovat podle různých kritérií. Například Marksová-Tominová (2004) dělí organizace podle jejich činnosti a zaměření. Na základě těchto kritérií rozděluje ženské neziskové organizace do čtyř skupin. Jedná se o „klasické“ *nestátní neziskové organizace* (které dále člení do čtyř podskupin: organizace zabývající se sociální oblastí, především pomocí konkrétní skupině žen, dále organizace zabývající se informační, osvětovou činností, lobováním a právy žen, další podskupinu tvoří organizace zabývající se lidskými právy včetně práv žen a posledním podskupinou jsou sdružení jednotlivých osob, která zaštiťují významné aktivity související s ženským hnutím), *organizace fungující v rámci politických stran či církví, klubová a profesní sdružení a akademická pracoviště*. Kritériem klasifikace organizací může být i konkrétní tematické zaměření, s nímž pracuje Chaloupková (2007), jež uvádí, že se ženské organizace ve svém zaměření soustředí na sedm základních problémových oblastí. Jedná se o problematiku *zdraví a zdravotnictví, násilí na ženách a obchod se ženami, téma minoritních skupin žen, problematiku rodiny a prosazování rovných příležitostí osob pečujících o děti, dále profesionální rozvoj žen a rovné příležitosti na pracovním trhu, ochranu životního prostředí, postavení žen ve společnosti a genderovou rovnost* (Chaloupková, 2007).

2.2.2. Ženské hnutí v České republice?

Organizace jsou jedním ze subjektů, které mohou participovat na hnutí. Zkoumané organizace jsou označovány jako ženské, je zde tedy otázka, jaký je jejich názor na existenci či neexistenci ženského hnutí v České republice¹⁸, případně jejich vztah k tomuto fenoménu (toto také bude předmětem zkoumání). Následující podkapitola popisuje diskuzi odehrávající se v akademické sféře.

Názory na to, je-li možné v České republice mluvit o ženském hnutí, se různí. Po roce 1989 vzniklo v souvislosti s rekonstrukcí občanské společnosti mnoho desítek ženských organizací a skupin, z nichž většina vznikla exogenním vlivem (Vodrážka, 2006). Založení

---

¹⁸ Marksová-Tominová (2004) považuje roli neziskových organizací v ženském hnutí za naprosto nezastupitelnou.

skupin a organizací byla často iniciována ženou či ženami se zahraniční zkušeností (Hašková, Křížková, 2006), skupiny vznikaly i z podnětu západní feministické scény nebo západních křesťanských církví (Havelková, 2008). Dalším impulsem byl, jak zmiňuje Havelková (2008), proces přípravy na vstup do Evropské unie.

Dle Vodrážky (2006) není adekvátní označovat ženský aktivismus v České republice za hnutí. Uvádí, že polistopadová aktivistická ženská scéna je rozdělená a vnitřně diferencovaná¹⁹. O hnutí dle něho mluvit nelze z několika důvodů (uvádí jich sedmáct). Problematicnost spatřuje například v tom, že zde nejsou mluvčí a reprezentantky ženských zájmových skupin, že zde chybí politický text, událost nebo čin, ke kterému by se ženské skupiny vztáhly integrujícím způsobem, že chybí médium veřejného sdělovacího prostředku, ve kterém by mohly skupiny, aktivity i veřejnost vést veřejnou diskuzi²⁰, že exogenní původ prvních ženských organizací vzniklých po roce 1989 vtiskl ženské scéně ambivalentní a oslabené formy angažovanosti, atd. (Vodrážka, 2006). Není zde patrná jednota na základě nějakého jednotícího a organizujícího principu (například genderového²¹), není zde hlubší spolupráce a obecně širší „ženská solidarita“ (Vodrážka, 2006). Situaci definuje jako aktivismus bez hnutí (Vodrážka, 2006).

Havelková (2008) s Vodrážkovým závěrem polemizuje. Při zkoumání ženského aktivismu vychází z teoretického konceptu sociálního hnutí tak, jak jej definuje Diani. Diani (1992)²² vymezuje sociální hnutí jako síť neformálních interakcí mezi pluralitou individuí, skupin nebo organizací angažovaných v politických nebo kulturních konfliktech na základě sdílené kolektivní identity²³. Z realizovaných výzkumů vyplývá, jak uvádí Havelková (2008), že český ženský aktivismus zčásti splňuje znaky Dianiho definice, problematický je však znak „kolektivní identity“, nad kterým visí otazník. Otázku, zdali lze současný stav pojímat jako

---

¹⁹ Diferencovanost ženské scény konstatuje i Havelková (2008).

²⁰ Havelková (2008) také poukazuje na absenci veřejného dialogu mezi zastánci různých pozic uvnitř ženského aktivismu.

²¹ Vztah k genderové problematice je různý. Vodrážka (2006) uvádí, že podle výzkumů je vztah k ženské identitě ve společnosti zmatečnící a vztah k feminismu ambivalentní i mezi jednotlivými aktivistkami. Některé aktivistky vnímají negativně pojem „feminismus“ i „ženský aktivismus“ (Vodrážka, 2006). Na druhé straně mohou některé organizace, jak zmiňuje Chaloupková (2007), označení ženské organizace přijímat, případně se vnímat jako feministická organizace.

²² Diani ve své definici syntetizuje styčné body dle něho nejvýznamnějších přístupů k analýze sociálních hnutí - odvíjí se od pohledů teorie kolektivního jednání [R. Turner, L. Killian (Diani, 1992)], teorie mobilizace zdrojů [M. Zald, J. McCarthy (Diani, 1992)], teorie politického procesu [Ch. Tilly (Diani, 1992)] a teorie nových sociálních hnutí [A. Touraine, A. Melucci (Diani, 1992)] (Znebežánek, 1997).

²³ Kolektivní identita je záležitostí vnitřní i vnější definice - aktéři se musí sami definovat jako součást širšího hnutí, zároveň tak musí být vnímáni ostatními v rámci tohoto hnutí, i odpůrci a/nebo vnějšími pozorovateli (Diani, 1992).

hnutí, dle Havelkové (2008) nelze jednoznačně rozhodnout (aby tomu tak mohlo být, bylo by třeba rekonceptualizovat předpoklad kolektivní identity).

2.3. Vymezení pojmů: prostituce, obchod s lidmi

Činnost zkoumaných organizací je spojena se dvěma jevy: prostitucí a s ní souvisejícím obchodem s lidmi. Vzhledem k tomu, že oba fenomény spolu bezprostředně souvisí²⁴, jsou popsány oba. Ačkoliv tématem mé práce není prostituce ani obchod s lidmi, považují jejich vymezení, vzhledem k zaměření organizací, za nutné. Následující kapitola tedy uvádí vymezení obou fenoménů a uvádí je do vzájemného vztahu.

Giddens (1999) uvádí, že pojmem *prostituce* se označuje poskytování sexuálních služeb za úplatu²⁵. Úplatou nemusí být, jak zmiňuje Goldstein, pouze peníze, ale i zboží či jiné služby (Giddens, 1999). Trávníčková a kol. (2004) dále rozvádí, že prostituce představuje ukájení pohlavního pudu na těle jiného osoby, ať již stejného či různého pohlaví.

Obchod s lidmi má svou všeobecně uznávanou definici, již obsahuje tzv. Palermský protokol²⁶. Protokol uvádí, že:

„Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, přepravování, převádění, přechovávání nebo přijímání osob na základě vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomocí únosu, podvodu, lži či zneužití moci nebo bezmoci osoby, případně poskytování či přijímání finančních prostředků či jiných výhod k získání souhlasu osoby, která má v moci jinou osobu s úmyslem tuto osobu vykořisťovat. Vykořisťováním se mimo jiné rozumí využívání jiných osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucená práce či služby, otroctví či praktiky podobné otroctví, útisk nebo odjímání orgánů.“ (La Strada Česká republika, 2004).

Ačkoliv je problematika obchodování s lidmi, jak uvádí Trávníčková a kol. (2004), s prostitucí bezprostředně spojena, není to totéž. Důležitý rozdíl zakládá kritérium dobrovolnosti. Prostituční činnost může být vykonávána dobrovolně na základě svobodného rozhodnutí člověka, ačkoliv existují i přístupy, které jakoukoli prostituci pokládají za genderově podmíněné násilí²⁷, navíc zde existuje prostituce nucená. Obecně však lze říci, že

---

²⁴ Lze uvést příklad České republiky, kde se obchod s lidmi týká, jak bude doloženo, především žen (obchodované ženy jsou často prodány právě do prostitučního prostředí).

²⁵ S odkazem na tuto definici používám v práci pojmy prostituce a poskytování placených sexuálních služeb záměnně.

²⁶ Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi doplňující Úmluvu o potlačování mezinárodního organizovaného zločinu ze 13.11.2000.

²⁷ Například Swirsky a Jenkins (2000) uvádějí, že prostituce je zneužívání žen skrze placení za přístup k jejich tělu a za sexuální služby, které ženy na mužích (s nimi či pro ně) provádějí.

dobrovolná volba není v rámci prostituce principiálně vyloučena. Obchod s lidmi naopak představuje naprosté potlačení svobodné volby člověka, je obecně považován za porušování základních lidských práv a označován jako novodobé otroctví. La Strada Česká republika (rok neuveden) uvádí, že se obchod s lidmi dotýká lidské důstojnosti, svobody pohybu, práva na soukromí a sebeurčení a odporuje zásadám uvedeným ve všech významných mezinárodních lidsko-právních dokumentech.

Liší se i obecný postoj k oběma fenoménům, jenž lze obecně tematizovat jako postoj k dobrovolně provozované činnosti a k porušování lidských práv. Obchod s lidmi je všeobecně odsuzován a jako porušování lidských práv je ve všech zemích trestně postihován. Pohled na provozování prostituce není jednotný. Situaci dále komplikuje skutečnost, že se problematika prostituce a obchodu s lidmi prolíná.

Ke spojení obou fenoménů dochází zejména, jak uvádí La Strada Česká republika (rok neuveden), je-li situace v oblasti prostituce a podnikání v sexbyznysu nepřehledná, postrádá-li zákonná pravidla a možnosti účinné kontroly. Obchod s lidmi se v kontextu sexbyznysu týká především žen, proto lze hovořit o *obchodu se ženami za účelem provozování prostituce* jako o specifické oblasti v rámci širší problematiky obchodu s lidmi. Obchod se ženami je, jak píše Nadace Heinricha Bölla (1996), proces, ve kterém jsou migrující ženy přivedeny k prostituci donucením, podvodem, násilím a fyzickým týráním a při kterém jsou jim upírány základní lidské svobody a práva²⁸. Podle mezinárodních dokumentů je obětí obchodování s lidmi každá žena, která byla podvodem zlákána, svedena nebo zjednána k prostituci (La Strada Česká republika, rok neuveden). Trávníčková a kol. (2004) uvádějí, že obchodníci využívají „tradičního“ stereotypu, kdy jsou ženy vnímány jako sexuální objekty.

2.3.1. Právní systémy vztahující se k prostituci, právo a obchod s lidmi

Právní systémy reflektují existující názory na oba fenomény a dokládají tak výše uvedená tvrzení. Následující podkapitola popisuje existující právní systémy, aby bylo možné zasadit politiku České republiky do širších souvislostí.

---

²⁸ Právo rozhodovat o vlastním těle, právo rozhodnout se sama, jestli chce pracovat jako prostitutka, či nikoliv a za jakých podmínek, právo přestat s touto prací, pokud bude chtít, právo na volnost pohybu, právo disponovat se svými doklady a s penězi, které vydělá, atd. (Nadace Heinricha Bölla, 1996).

Problematiku *prostituce* řeší každý stát po svém. Jak uvádějí Trávníčková a kol. (2004), názory na její řešení se rozcházejí, někteří požadují represivně tvrdé postihy prostituce, jiní navrhuji reglementaci a legalizaci sexuálních služeb za účelem odvádění daně.

Obecně se ve vztahu k prostituci rozlišují tři právní systémy. Prvním je, jak zmiňuje Rayanakorn (1995), *prohibice*, která prostituci považuje za nemorální aktivitu, jež by měla být odstraněna a kriminalizuje aktivity všech lidí zapojených do prostituce (v současné době je tento postoj uplatňován v Japonsku, Irsku, na Maltě a v převážné části USA). Druhým přístupem je *abolicionismus*, který nevnímá prostituci jako trestný čin, ale trestá obchodování se ženami a dívkami kvůli prostituci, a související aktivity, například kuplířství (tento postoj zastává Velká Británie, Kanada, Indie i Česká republika). Třetím systémem je systém *regulace*, jenž uznává prostituci jako legální činnost, upravuje ji však prostřednictvím speciálního zákona určitými pravidly (prostituci reguluje Turecko, Řecko či Holandsko). Earnstman-Mongard (1996) rozlišuje ještě regulovaný systém dvou typů: klasický regulovaný systém a regulovaný systém bez legálně povolených veřejných domů (kdy jsou prostitutky registrované, ale veřejné domy jsou ilegální).

Rayanakorn (1995) poukazuje na to, že bez ohledu na přijatý systém bylo prostituční právo při dosahování žádoucích výsledků ve většině zemí neúspěšné. Nadace Heinricha Bölla (1996) navíc zmiňuje, že všem postupům vůči prostituci je společné, že prostitutkám upírají základní lidská práva, že jsou izolovány, v opovržení a vytlačovány na okraj společnosti.

Obchodování s lidmi je porušování lidských práv a lidské důstojnosti (OSCE, 2002), proto je zde všeobecná snaha proti němu bojovat. Jednotlivé státy mají vlastní politiku postihování této činnosti, která je často přímo spojena či navazuje na mezinárodní snahy a politiku boje proti obchodování s lidmi. Představitelé států přijali řadu mezinárodních dokumentů vztahujících se k obchodování s lidmi, řada z nich byla přijata v rámci Organizace spojených národů, Evropské unie, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě či v rámci Mezinárodní pracovní organizace²⁹. Spolupráce neprobíhá pouze v rámci Evropy, příkladem je ASEM (the Asia-Europe Meeting), dialog a spolupráce členů Evropské unie s deseti asijskými zeměmi (OSCE, 2002). Je zřejmé, že mezinárodní spolupráce je považována za nutnou a žádoucí.

---

²⁹ Soupis relevantních mezinárodních dokumentů je dostupný na webových stránkách La Strada Česká republika, o. p. s. <<http://www.strada.cz/download/files/publikace/seznam%20dokumentu.doc>> [cit. 15. října 2007].

Vzhledem ke skutečnosti, že velkou část z obchodovaných osob představují ženy obchodované do prostředí prostituce, lze v mezinárodních dokumentech v rámci obchodování s lidmi vysledovat důraz na obchodování se ženami, případně s dětmi. Rayanakorn (1995) uvádí, že snaha kontrolovat obchod se ženami pochází již z Evropy 19. století. Je tedy patrné, že obchod se ženami je vnímán jako významná část problematiky obchodování s lidmi. Představuje složitou otázku a přímo souvisí s mnoha jevy, jako je migrace, prostituce, organizovaný zločin (La Strada Česká republika, 1998). V roce 1994 byla vytvořena Světová aliance proti obchodování se ženami (GAATW), která koordinuje, organizuje a usnadňuje práci v oblastech a záležitostech souvisejících s obchodováním se ženami a pracovní migrací žen v každé oblasti světa (GAATW, 1999).

2.3.2. Prostituce a obchod s lidmi v České republice

Organizace, které ve své práci zkoumám, pracují v České republice a český kontext je tedy pro jejich činnost určující. Je proto třeba se seznámit se stavem problematik, kterými se organizace zabývají.

Podle Malinové (1996) je situace v oblasti *prostituce* obrazem celé společnosti³⁰. Ačkoliv prostituce v České republice existovala i před rokem 1989³¹, 90. léta přinesla zlom. Trávníčková a kol. (2004) uvádějí, že v této době došlo v České republice ke změně společenských poměrů, stoupl výskyt sociálně patologických jevů, zejména prostituce a zneužívání drog. Jako důvody růstu prostituce Malinová (1996) jmenuje maskulinizaci úspěchu a moci, s ní spojenou diferenciaci v příjmech, největší rozdíly ve mzdách mužů a žen u méně kvalifikovaných profesí, dlouhodobě vyšší nezaměstnanost žen a otevření hranic, které umožnilo mnohosměrný sexturismus.

S otevřením hranic po roce 1989 se začal rozšiřovat i *obchod s lidmi*, který se v České republice týká především žen, jež tvoří 80-90% z celkového množství obchodovaných osob, dalších 5-10% tvoří nezletilé osoby ženského pohlaví (Trávníčková a kol., 2004). Obchod s lidmi spjatý s prostitucí se stal jedním z nejvýnosnějších druhů obchodu (Trávníčková a kol., 2004). Mezi společenské faktory, které ovlivnily existenci obchodu se ženami v České republice, řadí Trávníčková a kol. (2004) například opožděnou legislativní reakci na růst

---

³⁰ Zmiňuje například nedostatečnou interiorizaci mravních norem, podceňování náboženství, fetiš konzumu (Malinová, 1996).

³¹ V té době byla prostituce postihována jako přečin příživnictví dle zákona č. 150/1969 Sb. (Trávníčková a kol., 2004).

sociálně patologických jevů, přílišnou orientaci na principy tržního chování, sociální nejistotu, vysokou nezaměstnanost v některých regionech, posunutý systém hodnot a právního vědomí, nedocení vlastní osobnosti³². Vývoj problematiky ovlivnily i právní faktory³³. Díky své geografické poloze se Česká republika proměnila ze zdrojové³⁴ a tranzitní země i v zemi cílovou³⁵ (Trávníčková a kol., 2004).

2.3.2.1. Právní rámec

Právní rámec České republiky je nutné popsat, neboť přímo ovlivňuje možnosti pomoci a stav problematiky.

Pojem prostituce není v českém právu nijak zakotven, nevymezuje jej však ani žádný mezinárodní dokument (Trávníčková a kol., 2004). Česká republika zastává ve vztahu k prostituci abolicionistický postoj. Prostituce (považovaná za sociálně patologický jev) trestná není, ale trestné jsou činy, které se na ni nabalují³⁶.

Malinová (1996) uvádí, že současný trend vývoje prostitučního hnutí i legislativy směřuje k uznání prostituce jako práce, ačkoliv kromě souhlasného (emancipačně laděného) názoru je zde i odmítavý (anarchisticky laděný) názor vyjádřený výrokem, že „nejlepší zákon je žádný zákon“ (Malinová, 1996). Nové postavení prostituční činnosti by umožnilo přijetí speciálního zákona regulujícího prostituci, jenž by upravil práva a povinnosti osob věnujících se prostituci.

V České republice lze zaznamenat opakované, doposud však neúspěšné, snahy regulovat prostituci prostřednictvím komplexního právního předpisu. Od počátku 90. let zde byly snahy poslancekých iniciativ (poslankyně Mazalová, poslanec Jaroš), jejichž návrhy však nebyly dostatečně široce diskutovány (Návrh věcného záměru zákona o regulaci

---

³² Dále neschopnost seberealizace u mladých dívek a žen, stálou poptávku po „prodejném sexu“, přetrvávající naivitu žen při hledání „dobře placené práce v zahraničí“, silný ekonomický tlak sociálního okolí na ženu či ekonomické disproporce mezi jednotlivými evropskými státy (Trávníčková a kol., 2004).

³³ Trávníčková a kol. (2004) zmiňují například chybějící právní normu kontrolující a regulující nabídku sexuálních služeb, nedostatečnou legislativu (pachatelé mají pocit bezpečí), malou ochranu svědků, obtížné a dlouhotrvající prokazování trestné činnosti.

³⁴ České ženy byly obchodovány do Německa, Rakouska, Francie, Itálie, Španělska, Nizozemí, Švýcarska, Belgie, USA) (Trávníčková a kol., 2004).

³⁵ Cílovou zemí je Česká republika zejména pro ženy z bývalé SSSR (Trávníčková a kol., 2004).

³⁶ Dle zákona č. 140/1961 Sb.: kuplířství (§ 204), obchodování s dětmi (§ 216a), ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 217), omezování osobní svobody (§ 231), zbavení osobní svobody (§ 232), zavlečení do ciziny (§ 233), vydírání (§ 235), znásilnění (§ 241).

prostitute, 1999). Konkrétní návrh *věcného záměru zákona o regulaci prostituce*³⁷ připravilo v roce 1999 Ministerstvo vnitra³⁸ (tomuto návrhu předcházelo schválení „*Rozborů problémů souvisejících s prostitucí a vymezení podmínek jejich systémového řešení*“³⁹), ale návrh byl z jednání vlády stažen pro rozpor s Úmluvou o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob z roku 1950 (Návrh věcného záměru zákona o regulaci prostituce, 1999). Závaznost výše zmíněné Úmluvy, resp. její nevypovězení, bylo příčinou neúspěchu všech návrhů prostitučního zákona. Další *návrh zákona o regulaci prostituce* byl vypracován v roce 2005⁴⁰. V současné době je připomínkován *návrh zákona o regulaci prostituce 2008* vycházející od Zastupitelstva hlavního města Prahy⁴¹.

Stávající právní podmínky umožňují obcím regulovat prostituční činnost prostřednictvím *obecně závazné vyhlášky* tak, aby nenarušovala veřejný pořádek, neohrožovala výchovu dětí a mládeže a neurážela mravní citění veřejnosti (obce mohou určit, které činnosti na jakých místech a v jakém čase lze vykonávat a na některých veřejně

---

³⁷ Jeho vypracování vychází z předpokladu, že není reálné prostituci účinně zakázat – možné je jen právním předpisem stanovit určitá pravidla tak, aby nebyla prostituce pocíťována jako výrazný problém veřejného pořádku a aby nepředstavovala vážné zdravotní ohrožení (Návrh věcného záměru zákona o regulaci prostituce, 1999). Skutečnost, že prostituci není možné vymýtiti potvrzuje i Ernstman-Mongard (1996), která uvádí, že nejvíce prostituce kvetla v dobách, kdy se ji pokoušely úřady potlačit (pouze se stáhla do podzemí a provozovala se ilegálně).

³⁸ Prostituci (definovanou jako „soulož i jakýkoli jiný pohlavní styk s jinou osobou nebo osobami za úplatu“) může vykonávat osoba starší 18 let s platnou licencí o způsobilosti vykonávání prostituce obsahující platný lékařský posudek osvědčující zdravotní způsobilost k vykonávání prostituce (licenci mohou získat pouze občané České republiky nebo členského státu Evropské unie, vydává ji obecní úřad obce s rozšířenou působností s platností na 1 rok). Prostituci je možné vykonávat pouze jako samostatnou výdělečnou činnost. Návrh dále stanovuje místa, kde prostituce nesmí být nabízena a povoluje zařízení určená k výkonu prostituce (Návrh věcného záměru zákona o regulaci prostituce, 1999).

³⁹ Zde byla popsána situace v oblasti prostituce a vývoj v období 1990-1999 se závěrem potřeby změnit postoj státní administrativy a bylo navrženo upravit provozování prostituce speciálním zákonem (Ministerstvo vnitra České republiky, 2000).

⁴⁰ Prostituci (definovanou jako „úplatné poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb, pokud přitom dochází k přímému fyzickému kontaktu mezi osobou, která tyto služby poskytuje, a osobou, která jich využívá“) může vykonávat osoba starší 18 let, které bylo uděleno oprávnění (oprávnění vydává obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě trvalého pobytu žadatele a jeho platnost je 1 rok) a má platné potvrzení o platnosti posudku o zdravotní způsobilosti. O licenci mohou žádat i občané nečlenského státu Evropské unie, musí však k žádosti připojit další náležitosti (kopii víza k pobytu nad 90 dnů za účelem podnikání nebo povolení k dlouhodobému pobytu nebo k pobytu). Návrh zákona stanovuje místa, kde je zakázáno prostituci nabízet, a povoluje zařízení určená k výkonu prostituce (Vládní návrh zákona o regulaci prostituce, 2005).

⁴¹ Návrh v podstatě vychází z návrhu z roku 2005 (prostituci definuje stejně, shodují se i požadavky na osobu oprávněnou vykonávat prostituci - musí být starší 18 let, musí být držitelem oprávnění). Přinesl však i změny, například úpravu, že oprávnění vydává obecní úřad obce a opravňuje k výkonu prostituce na území obce, která oprávnění udělila (v návrhu z roku 2005 se oprávnění vztahovalo na území České republiky), posudek o zdravotní způsobilosti připojený k žádosti o udělení oprávnění nesmí být starší než 1 měsíc (původně 3 měsíce), průkaz také nově obsahuje i otisk razítka zdravotnického zařízení, podpis lékaře a datum vyznačení, nově je také držitel oprávnění povinen mít u sebe průkaz při nabízení a vykonávání prostituce, a nová opatření se týkají i provozovatele zařízení, kterým může být pouze právnická osoba se sídlem v České republice, které vydal povolení k provozování obecní úřad, na jehož území se bude zařízení nacházet (dříve mohla zařízení provozovat i osoba fyzická) a doba platnosti povolení zařízení je 5 let (namísto 10 v návrhu z roku 2005).

přístupných místech činnosti zakázat) (Ministerstvo vnitra České republiky, 2000). Porušuje-li provozování prostituce obecně závaznou přihlášku, lze ji postihovat jako přestupek.

Co se týká obchodování s lidmi, trestní zákony České republiky (i Československa) vždy prováděly platné mezinárodní úmluvy o potírání obchodu s lidmi, resp. se ženami (Trávníčková a kol., 2004). Mezi nejdůležitější mezinárodní dokumenty související s obchodem s lidmi, které jsou pro Českou republiku závazné, patří⁴²:

- Mezinárodní dohoda o potlačování obchodu s lidmi, podepsaná v Paříži 18. května 1904 a doplněná Protokolem podepsaným v Lake Success, New York dne 4. května 1949.

- Protokol doplňující Mezinárodní dohodu o potlačování obchodu s lidmi, podepsanou v Paříži dne 18. května 1904 a Mezinárodní úmluvu o potlačování obchodu s lidmi, podepsanou v Paříži dne 4. května 1910, podepsán v Lake Success, New York dne 4. května 1949.

- Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob [tato úmluva sjednocuje nejdůležitější předpisy dřívějších konvencí⁴³, které nabytím její platnosti platit přestaly platit (Trávníčková a kol., 2004)] ze dne 21.3.1950. Podepsaná v Lake Success, New York dne 21. března 1950.

- Závěrečný protokol k Úmluvě o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob. Podepsán v Lake Success, New York dne 21. března 1950.

- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, podepsaná v New Yorku dne 18. prosince 1979.

- Úmluva o právech dítěte, podepsaná v New Yorku dne 20. listopadu 1989.

- Změna článku 43 odstavce 2 Úmluvy o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989, podepsaná v New Yorku dne 12. prosince 1995.

- Opční protokol k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen, podepsán v New Yorku dne 6. října 1999.

- Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště ženami a dětmi, kterým se doplňuje Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, podepsán dne 13. listopadu 2000 v Palermu.

---

⁴² Zdroj informací: Ministerstvo zahraničních věcí <<http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/mezsmmlouvy.asp>> [cit. 6. listopadu 2007].

⁴³ Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty z 18.5.1904, Paříž; Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty ze 4.5.1910, Paříž; Mezinárodní úmluva o potírání obchodu se ženami a dětmi ze 30.9.1921,

Obchodování s lidmi je trestným činem⁴⁴, kterým se zabývá specializovaný útvar policie – Útvar pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOOZ), který byl založen v roce 1995 (La Strada Česká republika, rok neuveden). Útvar sleduje, metodicky ovlivňuje, kontroluje a odpovídá za objasňování případů obchodování s lidmi a zajišťování pachatelů (La Strada Česká republika, rok neuveden).

Stát participuje i na pomoci obětem obchodování s lidmi a v této oblasti spolupracuje s neziskovým sektorem. Pozitivní vývoj začal v roce 2003, kdy byla přijata *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice*, což byl první komplexní a systémový vládní dokument, který se touto problematikou zabýval (La Strada Česká republika, 2004). V rámci Národní strategie byl vládou pak schválen i *Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice*, který představoval mechanismus spolupráce zainteresovaných vládních i nevládních subjektů (Burčíková, 2006). Jeho cílem byla snaha poskytnout podporu obětem obchodování s lidmi, zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti a motivovat oběti ke svědecké výpovědi (Ministerstvo vnitra České republiky, rok neuveden). Jak uvádí Burčíková (2006), Model se od roku 2004 dále modifikoval, přizpůsoboval praxi a byl přejmenován na *Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice*, jenž je obecně přístupný všem osobám, které důvodně prohlásí, že se staly oběťmi obchodování s lidmi⁴⁵. Aktivita v této oblasti dále pokračovaly. V roce 2005 navázala na strategii z roku 2003 *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi pro období 2005 –*

Ženeva – objektem může být nejen žena, ale i dítě obojího pohlaví; Mezinárodní úmluva o potírání obchodu zletilými ženami z 10.11.1933, Ženeva (Trávníčková a kol., 2004).

⁴⁴ Zákon č. 140/1961 Sb.: obchodování s lidmi (§ 232a).

⁴⁵ Podmínkou vstupu do programu je však spolupráce s orgány činnými v trestním řízení (v dokumentech k Programu tato podmínka není vyjádřena, v praxi se jí však nelze vyhnout, protože v případě návrhu zařazení osoby do Programu ze strany neziskové organizace se vždy k případu vyžaduje stanovisko policie) (Burčíková, 2006). V praxi je zařazování osob do programu problematické, Burčíková (2006) například uvádí, že je často pro příslušné orgány těžké odlišit nucenou práci od špatných pracovních podmínek, problematická je identifikace osob obchodovaných za jinými účely než je sexuální vykořisťování, dále poukazuje na neochotu rozšiřovat Program i pro osoby obchodované za jinými účely, jež je spojená s obavami z velkého nárůstu potenciální klientely.

2007. Po jejím zveřejnění byla v roce 2005 při Ministerstvu vnitra zřízena interdisciplinární pracovní skupina pro podporu a ochranu obětí obchodování s lidmi (La Strada Česká republika, 2005).

2.4. Shrnutí teoretické části – výzkumné otázky

V první kapitole byly vymezeny pojmy vztahující se k problematice nestátních neziskových organizací, byla popsána funkce neziskových organizací, jejich klasifikace a vztah českého státu k neziskovým organizacím (právní rámec jejich fungování a financování).

Pro mou práci jsou dále relevantní funkce neziskových organizací a jejich typologie, protože budu zkoumat, jaký mají organizace charakter a zdali plní funkce, které jsou neziskovým organizacím připisovány. Součástí výzkumu bude i reflexe politiky českého státu.

Ve druhé kapitole byly vymezeny pojmy ženská a prožensky orientovaná organizace, byla zde popsána společenská funkce ženských organizací, jejich klasifikace a diskuze o tom, zda je v současné době v kontextu České republiky možné hovořit o ženském hnutí.

Z hlediska následujícího výzkumu je dále relevantní funkce a typologie ženských neziskových organizací, jež mi umožní zkoumané organizace blíže charakterizovat a zjistit, jestli se funkce, které vykonávají, shodují s teoretickými koncepty. Dále se budu zajímat o to, zda dle organizací existuje v České republice ženské hnutí, případně zdali se samy za součást hnutí považují.

Třetí kapitola teoretické části práce byla věnována oblastem činnosti zkoumaných organizací. Byl vymezen fenomén prostituce a obchod s lidmi, byly popsány právní systémy vztahující se k oběma jevům, následovala podkapitola zabývající se kontextem České republiky (popisem situace a právním rámcem).

Pro mou práci je relevantní zejména situace v oblasti prostituce a obchodu s lidmi v České republice, protože to jsou výchozí podmínky pro činnost organizací. Dále také právní rámec České republiky, neboť to je důležitý faktor ovlivňující politiku pomoci i stav obou fenoménů.

Teoretická část iniciovala mnoho otázek směřujících ke zkoumaným organizacím. Plní ve společnosti funkce obecně připisované neziskovým organizacím? Jaký mají charakter? Kterým z uvedených typologií odpovídají? Jak vnímají politiku státu vůči své organizaci? Odpovídají teoretickému vymezení ženských organizací? Do jaké z uvedených kategorií ženských organizací je lze zařadit? Vnímají se jako součást širšího hnutí? Jak reflektují

aktivity státu v oblasti prostituce a obchodování s lidmi? Na tyto a další otázky odpoví analytická část práce.

3. Analytická část

3.1. Metodologie

Cílem této kapitoly je popsat charakter provedeného výzkumu, zdůvodnit volbu použitých metod a popsat postup práce.

Předkládaná práce vychází z interpretativního paradigmatu⁴⁶, tedy z předpokladu, že sociální skutečnost není člověku jednoduše objektivně dána, ale že je předmětem nezbytné a neustálé interpretace (Velký sociologický slovník, 1996). Lidé jsou pojímáni jako aktivní bytosti, které při svých setkáváních navzájem vyjednávají podobu reality (lidský svět je v tomto smyslu výtvorem těch, kdo v něm žijí) (Keller, 2002). S interpretativním paradigmatem je spjata kvalitativní metodologie, která byla v této práci použita. Kvalitativní výzkum byl zvolen proto, že umožňuje, jak uvádí Hendl (2005), získat hloubkového popisu případů, což je cílem této práce, navíc umožňuje zkoumání pohledu účastníků (tento aspekt je součástí práce).

Výzkum má vzhledem ke svému cíli, jímž je poskytnutí popisu, který odpovídá pohledu účastníků, etnografický charakter (McNeill, 2003)⁴⁷. Byl proveden pomocí případové studie⁴⁸, již McNeill (2003) zařazuje mezi etnografické techniky⁴⁹. Dle typologie Stakea⁵⁰ je možné případovou studii dále označit jako intrinsitní případovou studii, jež se případu věnuje kvůli němu samotnému (jde o poznání vnitřních aspektů, v tomto případě určité organizace).

---

⁴⁶ Interpretativní paradigma je jedním z paradigmat sociologického myšlení (Keller, 2002). Velký sociologický slovník (1996) uvádí, že sociologické paradigma je určitý specifický pohled na společnost nebo její podstatnou část, který zahrnuje výklad, teorii společnosti nebo její části, který je proveden obvykle ve specifickém jazyce a s použitím svébytné terminologie, opírá se o specifickou metodologii, vyplývá z ní nebo ji iniciuje, řeší relativně ustálený typ problémů relativně ustálenými postupy a opírá se o poměrně stabilní okruh autorit, jejichž vědní aktivita slouží jako model pro provozování vědy.

⁴⁷ O'Reilly (2004) píše, že etnografii je obtížné definovat, protože se používá mnoha způsoby v různých disciplínách s odlišnou tradicí. Etnografie však podle ní je: induktivní výzkum, který se provádí skupinou metod uvnitř kontextu každodenního života, respektuje nezredukovatelnost lidské zkušenosti, atd.

⁴⁸ Tento přístup se zaměřuje na podrobný popis a rozbor jednoho nebo několika málo případů (Hendl, 2005).

⁴⁹ V jistém smyslu je dle McNeilla (2003) případovou studií každá etnografická studie (výzkum se zaměřuje na relativně malou skupinu nebo jednotlivou instituci).

⁵⁰ Stake je považován za konstruktivisticky a interpretativně orientovaného výzkumníka. Hendl (2005) uvádí, že Stakeovo pojetí případové studie je citováno jako vzor pro kvalitativní výzkum (případovou studii definuje jako úsilí o porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho jedinečnosti a komplexitě, přičemž sociální objekt je pro něho ohraničeným systémem). Od kvalitativního výzkumu dle něho očekáváme „hustý popis“ všímající si pohledu účastníků (Hendl, 2005).

Při realizaci výzkumu jsem použila metodu interview⁵¹ a studia dokumentů⁵². V rámci studia dokumentů a rozhovorů jsem se snažila získat data pro co nejkompresnější popis organizací – dokumenty i rozhovory tedy měly informační funkci. Z těchto zdrojů jsem získala data, která mi sloužila k sestavení co nejpodrobnějšího popisu. Analýzou je v etnografickém výzkumu, jak uvádí O'Reilly (2004), „vytvoření smyslu toho všeho“. Výsledkem analýzy je tedy závěrečný popis, který obsahuje následující kapitola [je tím, co jsme objevili a prezentujeme ostatním (O'Reilly, 2004)]. Z důvodu zachování přehlednosti při zpracování dat týkajících se různých témat jsem se rozhodla zachovat strukturu okruhů rozhovorů i v popisu (popis je tedy členěn do sedmi částí, které odpovídají tematickým okruhům rozhovorů).

Původně jsem uvažovala o hloubkovější analýze získaných dat – při vyhodnocování dat jsem chtěla realizovat kvalitativní obsahovou analýzu využívající postupů zakotvené teorie (kódování). Po shromáždění údajů z rozhovorů se však ukázalo, že materiálu vhodného ke kódování není dostatek (získaná data byla převážně věcného a úvahového charakteru).

3.1.1. Lokace autorky

Žádný výzkumník či výzkumnice nevystupuje ve výzkumu v neutrální pozici. O'Reilly (2004) poukazuje na to, že bádající ve společenských vědách jsou součástí světa, který studují. Osobní biografii (osobní i akademickou) je ovlivněna volba tématu i pozdější interpretace (O'Reilly, 2004). O'Reilly (2004) uvádí, že je třeba si vlastní omezení uvědomovat a umět se ve své studii lokalizovat. Proto v této podkapitole stručně reflektuji svůj vztah k předmětu zkoumání⁵³.

Můj vztah k neziskovému sektoru obecně je velice kladný, s činnostmi zkoumaných organizací sympatizuji a myslím si, že jsou velice potřebné. Považuji je za experty na problematiku, kterou se zabývají, a za základní zdroje informací o obchodování s lidmi a prostitucí⁵⁴. Do výzkumu byly zahrnuty i otázky, které zajímaly mě osobně. Například skutečné reakce veřejnosti na činnost organizací, hodnocení podmínek jejich fungování

---

⁵¹ Ačkoliv etnografie vychází z antropologie a původně je spjata především s metodou pozorování, O'Reilly (2004) však uvádí, že etnografické metody se dnes uplatňují v společenských vědních disciplínách, zejména v sociologii, sociální geografii, psychologii - hlavní výzkumnou metodou je stále pozorování, ale realizují se i rozhovory.

⁵² Hendl (2005) jmenuje dokumenty a interview mezi základními metodami kvalitativního výzkumu.

⁵³ Zabývám se pouze vztahem k tématu práce a osobními zájmy, které měly vliv na design výzkumu.

⁵⁴ Zdrojem podrobnějších informací o situaci obchodování s lidmi a prostitucí jsou v českém kontextu téměř pouze neziskové organizace (viz využití textů organizací v teoretické části práce) (v kontextu obchodování s lidmi i zainteresované státní subjekty).

určených státem. Do výzkumu jsem zařadila i otázky týkající se osobní motivace pracovníků, protože sama mám zkušenost s prací v neziskovém sektoru a myslím si, že otázka osobní motivace je důležitá. Vzhledem k zájmu o gender studies se ve výzkumu objevily i otázky týkající se ženské identity organizací včetně tématu ženského hnutí a feminismu.

3.1.2. Výběr vzorku

Kritériem výběru zkoumaných organizací byl jejich neziskový charakter, dále označení „ženská“ organizace a zaměření na poskytování pomoci osobám poskytujícím placené sexuální služby. Jako zdroj údajů jsem využila databázi ženských neziskových organizací, kterou spravuje Gender Studies, o. p. s.⁵⁵ [stejně jako například Chaloupková (2007), jež označuje adresáře, které sestavují ženské organizace, především Gender Studies, o. p. s., za základní zdroje informací o ženských organizacích fungujících v České republice].

V databázi ženských Gender Studies, o. p. s. jsem našla tři organizace, které daným kritériím vyhovovaly: Karo, La Strada⁵⁶ a Rozkoš bez Rizika. Všechny tři organizace jsem prostřednictvím elektronické pošty kontaktovala s žádostí o poskytnutí písemných materiálů organizace a prosbou o rozhovor. Reakce byly kladné, avšak v případě organizace Karo se spolupráce nakonec neuskutečnila. V tomto případě byla kladná odezva pouze na prvotní kontakt, následné snahy organizaci kontaktovat však byly neúspěšné (nereagování na e-maily, nemožnost se dovolat na telefonní číslo uvedené na webových stránkách). Protože předem zvoleným kritériím odpovídaly pouze uvedené tři organizace, vzorek se tímto zmenšil na dvě organizace. Rozhodla jsem se proto využít skutečnosti, že organizace Rozkoš bez Rizika má dvě centra, a provést rozhovor v obou pobočkách.

3.1.3. Dokumenty

Následující podkapitola je věnována významnému zdroji dat pro tuto práci – dokumentům organizací.

---

⁵⁵ Adresář ženských neziskových organizací je dostupný na <<http://www.feminismus.cz/organizace.shtml>>.

⁵⁶ Je však třeba uvést, že La Strada se (na rozdíl od zbývajících organizací) primárně nevěnuje osobám poskytujícím placené sexuální služby, ale zabývá se problematikou obchodování s lidmi. Jak však bylo uvedeno již v teoretické části práce, obchod s lidmi s poskytováním placených sexuálních služeb často souvisí, což dle mého názoru legitimizuje zahrnutí La Strady do této práce. Nadto v době vzniku organizace byly cílovou skupinou právě ženy obchodované do prostředí sexbyznysu vracející se do České republiky.

Hendl (2005) uvádí, že za dokumenty se považují data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum (výzkumník se zabývá tím, co je již k dispozici, ale musí to vyhledat). Já jsem se snažila shromáždit všechny dostupné dokumenty, jejichž autory jsou zkoumané organizace (nebo je vyprodukoval někdo jiný, ale organizace participovaly na jejich vzniku⁵⁷). Dokumenty byly důležitým zdrojem informací, neboť jak uvádí Hendl (2005), v dokumentech se projevují osobní nebo skupinové vědomé nebo nevědomé postoje, hodnoty a ideje, které jsou pro mou práci velice důležité. Shromáždila jsem různé typy materiálů určených pro různé cílové skupiny (seznam prostudovaných dokumentů organizací obsahuje příloha č. 2).

3.1.4. Rozhovory

Tato podkapitola popisuje postup při realizování rozhovorů.

Prvotní oslovení organizací se žádostí o rozhovor proběhlo ve všech případech prostřednictvím elektronické pošty. Odezva byla kladná. Organizace samy určily, které pracovnice rozhovor poskytnou. Následující domluvy týkající se realizace rozhovoru probíhaly prostřednictvím telefonu či elektronické pošty. Dvě respondentky si přály zaslat předem okruhy otázek.

Při provádění výzkumu byly dodrženy zásady etického jednání. Respondentky byly před realizací rozhovoru písemnou formou seznámeny s cílem výzkumu, použitím získaných dat a byla jim zaručena anonymita. Souhlas s poskytnutím rozhovoru, jeho nahráváním a zveřejněním v rámci této práce za uvedených podmínek respondentky vyjádřily svým podpisem.

Je třeba uvést, že rozhovor byl pojat jako subjekt-subjektový vztah⁵⁸, jak o něm píše Kiczková a kol. (2006) (vyprávěčka, resp. respondentka v tomto není objektem badatelského zájmu, ale subjektem - spoluvytváří obsah i formu rozhovoru tím, že si sama určuje, co, kdy a jak chce vyprávět). Navíc je třeba mít na paměti, že respondentka situaci reflektuje ze své pozice. Subjekt-subjektový přístup kromě subjektivity respondentek uznává i subjektivitu výzkumnice (proto je v této práci obsažena i podkapitola týkající se mé osobní lokace poukazující na nemožnost zaujmout neutrální pozici).

---

⁵⁷ Například zpráva z projektu vyprodukována někým jiným, pokud se zkoumaná organizace projektu účastnila.

⁵⁸ Jeden z prvků feministického výzkumu (Kiczková, 2006).

Všechny rozhovory se uskutečnily v sídlech organizací v termínech 19.12.2007 (La Strada – rozhovor A), 30.1.2008 (Rozkoš bez Rizika Praha – rozhovor B), 22.2.2008 (doplňující rozhovor v La Stradě) a 19.3.2008 (Rozkoš bez Rizika Brno – rozhovor C) a trvaly 70-100 minut. Rozhovory byly nahrávány na diktafon, následně byla pořízena jejich transkripce⁵⁹ (přepisy rozhovorů tvoří přílohy č. 3, č. 4 a č. 5). Před použitím rozhovorů v této práci si všechny respondentky přály provést korekturu přepisu (pouze jedna respondentka korekturu nakonec skutečně provedla, avšak úpravy byly pouze stylistického charakteru a neměly vliv na obsahovou stránku).

Realizované rozhovory lze označit jako rozhovory pomocí návodu – byl sestaven seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat⁶⁰ (Hendl, 2005). Byly stanoveny okruhy otázek a podtémata⁶¹, konkrétní otázky pak vycházely především z informací z prostudované literatury organizací či reflektovaly právě řečené.

---

⁵⁹ Psaný text byl očištěn od dialektu a stylisticky upraven, což, jak uvádí Hendl (2005), lze, soustředíme-li se především na obsahově-tematickou rovinu a když informátor vystupuje jako expert.

⁶⁰ O'Reilly (2004) uvádí, že v etnografickém výzkumu je mnoho stylů rozhovorů, které se dají použít – volbu determinuje téma, které je předmětem zájmu.

⁶¹ Viz příloha č. 6

3.2. Zkoumané organizace

V následujících podkapitolách jsou již popsány obě zkoumané organizace, dále následuje podkapitola, která obě organizace srovnává.

3.2.1. La Strada Česká republika

Nevládní nezisková organizace La Strada Česká republika je obecně prospěšná společnost, která působí v rámci problematiky obchodování s lidmi.

1. Vznik a vývoj organizace

La Strada v České republice funguje již od roku 1995, kdy nadace proFem⁶² realizovala projekt, který byl součástí programu La Strada Strada – prevence obchodu se ženami⁶³ (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001). Důvodem vzniku projektu byla skutečnost, že se v Holandsku objevovaly české ženy, které tam byly obchodovány do prostředí sexbyznysu a holandské Nadaci proti obchodu se ženami chyběl subjekt, kterému by mohla ženy navracet a který by jim poskytoval další služby (rozhovor A).

V letech 1995-1996 se realizoval pilotní projekt a v letech 1997-1998 na něj navázal Program La Strada 1997-1998 (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001). V roce 1998 byla La Strada zaregistrována jako samostatná organizace (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001). Jejími zakladatelkami byly Bärbel Butterweck-Uhl, Anna Daučíková a Dana Štursová (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001).

Ve svých začátcích se La Strada věnovala problematice obchodování se ženami, což jde dle Chaloupkové (2007) jedna z oblastí, jimiž se zabývají ženské organizace. Její činnost se rozšiřovala z pomoci obětem obchodování i na další oblasti – od roku 1997 se v práci organizace realizovala koncepce tří kampaní – politika, prevence, podpora obětí, jež se v činnosti La Strady uplatňuje dodnes⁶⁴. Je třeba si uvědomit, že, jak uvedla respondentka, v době vzniku organizace nebylo v České republice o obchodu s lidmi žádné povědomí a tak se organizace začala v rámci své činnosti věnovat monitorování situace, informování veřejnosti a spolupracovala s nestátními neziskovými organizacemi i vládními institucemi (Závěrečná

---

⁶² proFem o.p.s. – konzultační středisko pro ženské projekty

⁶³ Byl to první projekt, který se zabýval problémem obchodu se ženami ve střední a východní Evropě (Závěrečná zpráva 1998-2001).

⁶⁴ Koncepce tří kampaní bude popsána v následující části věnující se činnosti La Strady.

zpráva La Strada III 1998-2001). Jinými slovy začala pokrývat aktivity, které nebyly realizovány ze strany státu, což odkazuje na funkci ženských organizací dle Marksové-Tominové (2004). Snažila se téma zpopularizovat, otevřít diskuzi, začít budovat systém a know-how, jak s problematikou obchodování zacházet (rozhovor A). Věnovala se podpoře obětí, prevenci a angažovala se i v politické oblasti (zaměřovala se tedy již na širší spektrum osob než ve svých počátcích).

Činnost organizace byla formována potřebami z praxe (rozhovor A), aktivity přibývaly ve všech oblastech činnosti. V roce 1997 byly zprovozněny dvě telefonické linky (SOS a INFO linka⁶⁵), v roce 1999 byla vybudována a aktualizována informační databáze, konaly se tréninky pro odborníky a výcvikové semináře pro dobrovolnice, dále probíhala příprava a distribuce prevenčních materiálů, v roce 2000 přibyla školení pro policisty, od roku 2001 La Strada nabídla možnost elektronických konzultací (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001). Rozšiřovala se i nabídka služeb pro obchodované osoby (od roku 2001 například La Strada nabízela azylové ubytování) (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001). Rozšiřování služeb odpovídalo měnící se situaci v oblasti obchodu s lidmi, jenž se původně týkal pouze žen. V době začátku fungování v roce 1995 byla Česká republika především zemí původu obchodovaných žen (rozhovor A). Později se však stala i zemí tranzitní a cílovou, a tak byly otevřeny služby i pro cizinky, které byly obchodovány do České republiky (rozhovor A). Časem se začalo také více mluvit o nucené práci v oblasti mimo sexbyznys, proto po zmapování situace rozšířila La Strada v roce 2005 služby i na mužskou klientelu (rozhovor A). Pro ilustraci uvádím složení klientely v letech 2004 – 2006.

Rok	Komplexní sociální služby		
	ženy		muži
	Češky	cizinky	cizinci
2004	2	16 ⁶⁶	-
2005	10	17 ⁶⁷	4
2006	14	4 ⁶⁸	3

2. Popis činnosti

⁶⁵ Jejich pravidelný provoz byl zahájen o rok později (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001).

⁶⁶ Země původu klientek: Slovenská republika (2 případy), Bulharsko (3), Ukrajina (4), Rusko (1), Litva (1), Vietnam (1), Čína (1), Kirgizstán (2), Turkmenistán (1) (Výroční zpráva 2004).

⁶⁷ Země původu klientek: Vietnam (2), Mongolsko (2), Čína (1), u následujících zemí nejsou údaje rozlišeny podle pohlaví (zahrnuti jsou muži i ženy): Ukrajina (14), Bulharsko (2), Bělorusko (1), Litva (1), Kyrgyzstán (2) (Výroční zpráva 2005).

⁶⁸ Klientkami byly 2 ženy z Vietnamu, dále 2 osoby z Ukrajiny a 3 z Rumunska (Výroční zpráva 2006).

Základním východiskem pro činnost celé organizace je mainstreaming lidských práv, zájem obchodovaných osob jako veřejný zájem, rovnost příležitostí, nediskriminační přístup a princip empowerment⁶⁹ (Výroční zpráva 2004, 2005, 2006).

„(...) všechno leží na úctě k lidským hodnotám, člověku a pracuje s tím, že některé skupiny nemají rovné šance ve společnosti.“ [rozhovor A]

Aktivity La Strady lze rozdělit do tří oblastí: politika a lobby, prevence a vzdělání a pomoc⁷⁰. Tyto oblasti se zabývají různými ohledy problematiky obchodování s lidmi, mají své specifické cíle, různé cílové skupiny a využívají odlišných druhů aktivit. V pozadí všech aktivit však stojí obecný cíl, kterým je prevence obchodování s lidmi (rozhovor A).

Práce v oblasti politiky a lobby zahrnuje sběr a rozšiřování informací o obchodu s lidmi, o komerčním zneužívání a příbuzných tématech, dále přípravu a publikaci studií, prezentací a článků, účast a prezentace na národních i mezinárodních konferencích, seminářích a workshopech, spolupráci s médii i s vládními, nevládními a mezinárodními organizacemi, vypracovávání stanovisek ke koncepčním a systémovým opatřením apod. (Výroční zpráva 2006)⁷¹.

Politická činnost hraje při prosazování cílů organizace důležitou roli. Aktivity v této oblasti se snaží prezentovat problematiku obchodu s lidmi jako závažné a nepřípustné porušování lidských práv a vyvíjet snahu o ovlivnění koncepčních a systémových opatření ve prospěch obchodovaných osob (Výroční zpráva 2005), čímž La Strada sehrává důležitou roli v podpoře a zaručování lidských práv a plní tak jednu z funkcí neziskových organizací dle Dohnalové (2005 a).

S politickou činností je spojen i důležitý nepsaný princip všech La Strada, o němž se respondentka zmínila v rozhovoru. Jedná se o tak zvaný bottom-up přístup, který vysvětluje následující výrok.

„(...) v podstatě to, co zjistí sociální pracovnice při fungování, že třeba někde je legislativa nedostatečně propojená nebo je v rozporu, protože sociální pracovnice se pohybují v legislativní oblasti cizineckého práva, trestního práva, práva sociálního zabezpečení, v některých je občansko-právní záležitostí, a někdy to neladí. Nebo i v politikách, třeba

---

⁶⁹ Posílení schopnosti osob činit informovaná rozhodnutí o svém životě (Výroční zpráva 2005).

⁷⁰ Jedná se o již zmíněnou koncepci tří kampaní.

⁷¹ La Strada se účastní interdisciplinárních skupin, připomínkuje Národní strategii boje proti obchodování s lidmi, prezentuje své výzkumy, výstupy a doporučení (rozhovor A).

jednotlivých ministerstev. Potom z těchto konkrétních impulzů vyčerpají doporučení pro práci v oblasti lobby a advocacy.“ [rozhovor A]

Základní pilíř práce ve druhé oblasti - v prevenci a vzdělávání - představuje šíření informací o obchodování s lidmi, rizicích souvisejících s tímto obchodem a o možnostech, jak jim předcházet (Výroční zpráva 2005). Cílem aktivit je empowerment (Výroční zpráva 2004). Podle cílových skupin lze prevenci rozdělit na primární, sekundární a terciární (webové stránky La Strady). Primární prevence je zaměřena na širokou veřejnost, média, školy (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001) a profesionální veřejnost, u které lze předpokládat, že se setká s obchodovanou osobou nebo osobou obchodem s lidmi ohroženou⁷² (rozhovor A). Sekundární prevence je zaměřena na potenciální oběti a osoby volající na SOS linku⁷³ (tato skupina je pro prevenci nejdůležitější) a terciární prevence na oběti obchodu s lidmi.

S oblastí vzdělávání souvisí i v rozhovoru zmíněný networking.

„(...) hodně velkou složku v prosazování cílů hraje formální i neformální networking. Získávání informací, diskuze s lidmi a potom vzdělávání lidí tady o tomhle tématu. A do jisté i třeba spolupráce se studenty a studentkami já chápu jako prosazování cílů, protože je to určitá forma sdílení informací, indoktrinace, protože každá organizace má nějakou ideologickou doktrínu a rozšiřování networku, který může podpořit třeba ty cíle.“ [rozhovor A]

Třetí oblastí činnosti La Strady je pomoc osobám, které byly obchodovány. Respondentka uvedla, že v praxi to jsou cizinky, cizinci, Češi a Češky, kteří byli obchodováni do oblasti sexbyznysu nebo byli nuceni pracovat za otrockých podmínek v jiných oblastech. Právě sexbyznys uvedla respondentka jako nejčastější profesní odvětví, ze kterého klientela La Strady pochází. Dále jmenovala šicí dílny, potravinářský průmysl, chemický průmysl, zemědělství, zemědělsko-lesnické provozy, u žen též vykořisťování v práci v domácnosti spojené například se sexuálním násilím či nucenou prostitucí. Zmínila však, že jsou indicie o tom, že těchto sektorů je daleko více.

---

⁷² Mohou to být pracovníci a pracovnice policie, správa uprchlických zařízení, pracovnice azylových domů pro matky s dětmi, atd. (rozhovor A).

⁷³ Kromě SOS a INFO linky La Strada provozuje i SOS mobil (číslo SOS mobilu poskytuje La Strada na vyžádání spolupracujícím organizacím a institucím státní správy) (Výroční zpráva 2005).

Obchodovaným osobám poskytuje La Strada pomoc nejrůznějšího typu - nabízí ubytování na utajené adrese [z kapacitních důvodů však pouze ženské klientele (Výroční zpráva 2006)], dále poskytnutí sociálních služeb a poradenství, finanční podporu, zprostředkování právní pomoci, lékařské péče, psychologické a psychoterapeutické pomoci. Nabízí i doprovodnou sociální péči, při které je klientele poskytována asistence při jednáních na úřadech a při komunikaci s relevantními státními a nestátními institucemi, v případě cizinců a cizinek zajišťuje tlumočení, případně asistenci při návratu do země původu a zprostředkování následné péče v domovském státě; pro občany České republiky a Evropské unie a cizince s dlouhodobým a trvalým pobytem zajišťuje také asistenci při integraci do společnosti (Výroční zpráva 2006). Vzhledem k tomu, že v praxi tvoří většinu klientely ženy, je možné konstatovat, že organizace odpovídá charakteristice ženských organizací dle Chaloupkové (2002). Cílem sociální pomoci obchodovaným osobám je pomoc znovu jim nalézt své místo ve světě, hájit jejich práva a lidskou důstojnost (Výroční zpráva 2005).

Sociální podporu obětí lze rozdělit podle jejího charakteru na krizovou intervenci trvající jeden měsíc (zahrnuje azylové ubytování, lékařské ošetření, právnícké konzultace, psychologickou a psychoterapeutickou pomoc, finanční podporu, psychosociální poradenství) a dlouhodobou podporu obětí trvající dva až šest měsíců (zahrnuje lékařskou péči, zprostředkování dlouhodobého ubytování, právní poradenství, psychologickou pomoc, finanční podporu a resocializaci, například pomoc při hledání zaměstnání, rekvalifikace atd.) (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001). Výroční zpráva 2004 uvádí, že v několika případech byly služby prodlouženy i na více než šest měsíců. Do roku 2004 byla sociální pomoc poskytována ve třech fázích: krizová pomoc, stabilizace klientky a ukončení spolupráce (Výroční zpráva 2004), od roku 2005 se probíhá ve čtyřech fázích rozdělených na prvotní kontakt, krátkodobou spolupráci, dlouhodobou spolupráci a ukončení spolupráce (Výroční zpráva 2005, 2006). Fáze jsou individuálně dlouhé a mohou se překrývat (Výroční zpráva 2005).

Všechny služby, které La Strada nabízí, jsou poskytovány zdarma. Základní podmínkou poskytnutí pomoci je pouze informovaný souhlas klientek a klientů s úkony prováděnými sociálními pracovníci a pracovníky v jejich prospěch (jeho součástí je podpis smlouvy o krátkodobé či dlouhodobé spolupráci, ale také souhlas klientek s dodržováním pravidel organizace) (Výroční zpráva 2005). Pozice klientek a klientů je ve vztahu k pracovnícím a pracovníku La Strady rovnocenná, vždy je respektován názor osoby, které je pomoc poskytována. Zde se demonstrují již zmíněná východiska činnosti organizace – úcta k člověku a princip empowerment.

„Podmínkou vstupu do našich služeb je dobrovolnost a my nikomu samozřejmě neříkáme 'heleďte'. My můžeme říct, kdybych to vztahovala na sebe, 'viděla bych to takhle a takhle', ale pokud ten člověk řekne 'ne' (...). A těch případů je určitě spousta v terénu, kdy lidi tu svou situaci nenahlíží jako vykořisťující, i když já bych ji třeba tak posuzovala.“ [rozhovor A]

Potenciální klientela zpravidla získává kontakt na organizaci prostřednictvím informačních materiálů, které distribuují jiné organizace a instituce (jedná se například o organizace pracující s cizinci a cizinkami), materiály jsou nabízeny i v rámci terénní práce. Publikace, design a šíření informačních a prevenčních materiálů s obecnými informacemi o činnosti organizace či se specifickými informacemi zaměřenými na konkrétní cílové skupiny jsou proto důležitou součástí činnosti La Strady (Výroční zpráva 2006).

Prevenční materiály organizace dělí do dvou skupin. První představují tiskoviny a elektronické materiály (letáky, publikace, brožury, karty, nálepky, plakáty, CD-ROMy atd.), druhou jsou produkty (tužky, pera, hrníčky atd.) (Výroční zpráva 2006). Výroční zpráva (2004) popisuje produkty jsou specifické materiály, které komunikují přímo s jednotlivými cílovými skupinami a jsou koncipovány jako věci denní potřeby (například zrcátka, kde je uveden slogan kampaně). Materiály jsou přizpůsobeny cílové skupině a kontextu jejich použití.

„Materiály pro klientelu a prevenční vznikají většinou na základě toho, že tam je nějaká potřeba. Teď vznikaly dva roky materiály, které byly vyloženě vyvíjené a testované na práci v terénu, které jsou úplně jiné než třeba materiál, který rozdává policie a je to wordový dokument, který se projede faxem, aby se to dalo kdykoliv poslat (...). Zrcátka můžete dát po přednášce, kde nějaké informace člověk získá přítomností na té přednášce, jinak samostatně to úplně až takový význam nemá.“ [rozhovor A]

Činnost organizace v současné době zajišťuje patnáct osob, z nichž pracuje jedenáct na plný úvazek a čtyři za zkrácený úvazek (rozhovor A). Zajímavostí je, že v české La Stradě pracuje jeden muž (respondentka uvedla, že je tím jsou v networku unikátní). Neprovádí však první kontakty s traumatizovanými ženami přicházejícími ze sexbyznysu, ale poskytuje další služby (rozhovor A).

3. Vztahy s jinými organizacemi

La Strada je členskou organizací GAATW⁷⁴ (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001), také je jedním ze zakládajících členů sdružení právnických osob „Forum pro integraci“⁷⁵ (Výroční zpráva 2004). Dále je členskou organizací mezinárodní sítě La Strada, jež působí v devíti evropských zemích: v Bulharsku, Bělorusku, v Bosně a Hercegovině, České republice, v Makedonii, Moldávii, Nizozemí, Polsku a na Ukrajině (webové stránky La Strady). Mezinárodní síť La Strada zastřešuje organizace La Strada International, jejímž cílem je podpora obchodovaných lidí se zaměřením na ženy - hlavním cílem je zlepšení pozice žen a prosazování jejich práv (leták o La Strada International). La Strada Česká republika s La Stradou International spolupracuje na tvorbě politických dokumentů, které slouží k lobbování na mezinárodní úrovni (rozhovor A). Síť La Strada podporuje spolupráci s dalšími organizacemi, které sdílejí stejné hodnoty a cíle (v minulých letech na mezinárodním shromáždění La Strad⁷⁶ přijat závazek posilování spolupráce) (Výroční zpráva 2006). Setkání La Strad se tedy v současné době již neúčastní pouze členské organizace, ale i další nevládní organizace, které pracují ve stejné oblasti – je zde prostor pro výměnu zkušeností, navazování kontaktů a realizaci společných projektů (rozhovor A).

Organizace také spolupracuje s mnoha českými i zahraničními neziskovými organizacemi (spolupráce má dlouhodobý i projektový charakter), některým neziskovým organizacím předává své „know how“ (Závěrečná zpráva La Strada III 1998-2001). V České republice spolupracuje například s Českou katolickou charitou, s Rozkoší bez Rizika či Mezinárodní organizací pro migraci⁷⁷. Organizace si mezi sebou klientelu předávají, potřebuje-li pomoc ve specifické oblasti, jíž se věnuje jiná organizace.

„(...) my si předáváme klientky. Například pokud se k nám dostane klientka, která má děti, my nemáme možnost této klientce poskytovat, takže ji předáme Charitě. (...) Hodně jsme v kontaktu s organizacemi, které pracují v oblasti migrace (...). (...) které využíváme i pro naši klientelu ke spolupráci v oblastech, kde oni jsou experti (...).“ [rozhovor A]

4. Stát a obchod s lidmi - reflexe

La Strada spolupracuje i se státními složkami, zejména s Ministerstvem vnitra, jemuž řešení problematiky obchodování s lidmi podléhá. Organizace je členem různých orgánů rady

---

⁷⁴ GAATW (Global Alliance Against Trafficking in Women) koordinuje, organizuje a usnadňuje práci v oblastech a záležitostech souvisejících s obchodováním se ženami a pracovní migrací žen v každé oblasti světa (Lidská práva v praxi, 2002).

⁷⁵ Jeho cílem je sdružit organizace působící v oblasti integrace, sociální inkluze a odstraňování chudoby (Výroční zpráva 2004).

⁷⁶ Respondentka uvedla, že členské organizace sítě se minimálně jednou ročně setkávají v jednom ze států.

⁷⁷ Grafické znázornění spolupracujících subjektů (státních i nestátních) obsahuje příloha č. 7.

vlády (respondentka uvedla například poradní orgán týkajícího se lidských práv, La Strada je dále zahrnuta do Národní strategie boje obchodování s lidmi). Vztah s Ministerstvem vnitra považuje respondentka za lepší, ačkoliv dochází k dialogu, protože každá strana má své priority - prioritou Ministerstva je bezpečnost státu, zatímco La Strada usiluje o kvalitní životní úroveň pro obchodované osoby, prevenci jevu a rehabilitaci práv obchodovaných osob (rozhovor A). V rámci Ministerstva vnitra La Strada často komunikuje například s odborem prevence a kriminality, odborem bezpečnostní politiky, dále s odborem azylové a migrační politiky a také se složkami policie - Útvarem pro odhalování organizovaného zločinu a s cizineckou policií. Lidé z těchto odborů se scházejí na koordinačních skupinách, kde se řeší praktické problémy, které má klientela organizace, případně nové výzkumy, plány, společné projekty, které směřují k řešení obchodování s lidmi (rozhovor A). Celkově hodnotí respondentka aktivity státních složek v oblasti boje proti obchodování s lidmi respondentka spíše pozitivně. Uvedla, že ačkoliv je ideál ještě daleko, spolupráce se stále zlepšuje (rozhovor A).

Protože se řešení problematiky týká mnoha subjektů, navrhuje La Strada, aby bylo uzákoněno specializované nezávislé pracoviště, které by shromažďovalo a vyhodnocovalo informace o obchodu s lidmi a zároveň by monitorovalo implementaci opatření proti obchodu s lidmi (vzorem by mohl být Úřad nizozemské zpravodajky pro obchod s lidmi) (Tiskový informační servis 3/2006).

„Potíž je také trochu v tom, že tím, že je to multiproblematický jev, který zasahuje do spousty oblastí, tak se na tom musí podílet strašně moc subjektů. (...) což vyžaduje koordinaci a vzdělávání těch lidí.“ [rozhovor A]

Ministerstvo vnitra požádalo La Stradu také o připomínkování zákona o prostituci, který vypracovalo (Výroční zpráva 2005). V této souvislosti je třeba uvést, že La Strada zastává politiku chápání prostituce jako práce (rozhovor A), tedy považuje ji za práci, je-li vykonávána dobrovolně. Postup provázející přípravu zákona nepovažuje respondentka za dostačující a poukazuje na to, že nevhodně koncipovaný zákon může mít v důsledku horší dopad než zákon žádný.

„Já osobně bych si představovala daleko širší diskuzi na toto téma, podloženou výzkumy, pracovní skupinou, kde by byly zejména organizace, které pracují v terénu s lidmi, kteří jsou v sexbyznysu a znají jejich potřeby (...) a s dalšími zainteresovanými subjekty, což se bohužel nestalo. My jsme se k tomu samozřejmě vyjadřovali, i teď se nás ptali na ty vyhlášky, ale je to nesmírně obtížné. Jsou tam velké politické tlaky, souvisí to s tím, kdo je zrovna u moci a tak dále.“ [rozhovor A]

5. Hodnocení činnosti

La Strada dosáhla ze dobu své činnosti mnoha úspěchů. V první řadě v České republice otevřela téma obchodování s lidmi. Má velký podíl na mnoha důležitých změnách. Respondentka si cení toho, že dnes existují mechanismy identifikace žen nucených pracovat v sexbyznysu, možnosti legalizace pobytu, existují orgány, vládní strategie, a definice obchodu s lidmi je obsažena v trestním zákoně (rozhovor A). Úspěchem je i uznávaná pozice organizace, jež je označována jako organizace expertní nejen v České republice, ale i v Evropě (rozhovor A).

V osobní rovině je úspěch...

„Pro mě osobně je úspěch, když sedím s klientkou a ta konzultace se povede, klientka odchází spokojená a podaří se třeba uzavřít zakázku. (...) To si myslím, že je také úspěch organizace, když vám řekne: 'Díky vám jsem nemusela do děčáku, můžu žít sama a strašně jste mi pomohli.' Tak to je úspěch.“ [rozhovor A]

Při své činnosti však musí překonávat i bariéry. Tu představuje například společenské klima v České republice.

„To, že obětem trestných činů, a teď použiji ten termín oběti, je často připisovaná vina za to, co se stalo, což koření ve společenském vědomí. S prostitucí jsou spojeny moralizující odsudky (...). Diskriminace samozřejmě. V České republice bezpochyby existuje xenofobie (...). (...) A také mám pocit, že obecně společnost nemá pocit, že by se jí to týkalo, jako třeba téma domácího násilí.“ [rozhovor A]

Činnost komplikují například i nedostatky v koordinaci zainteresovaných subjektů, chybějící definice, slovy respondentky „x“ *takových malých věcí*. Dalším problémem, se kterým se organizace setkává, je financování. Závislost na grantech komplikuje práci, protože se organizace musí do jisté míry podřizovat prioritám donorů a tedy může jen obtížně budovat strategii, která odpovídá potřebám z praxe (flexibilně reagovat na dynamiku jevu) (rozhovor A). Dotační politika českého státu je vnímána jako podstatný problém.

Pokud jde o vztahy s veřejností, komunikace se odehrávala především prostřednictvím prevenčních aktivit na školách, v současné době však tyto aktivity nepatří mezi prioritní (La Strada se zaměřila na rizikové skupiny osob - migranty, migrantky, romské děti, děti v dětských domovech) (rozhovor A). Důvodem tohoto rozhodnutí byly omezené kapacity organizace, dalším faktorem bylo vytvoření rámcových vzdělávacích programů, které vyučujícím umožnily v případě zájmu zařadit téma obchodu s lidmi do výuky (k tomuto účelu vytvořila La Strada metodické listy) (rozhovor A).

Hodnocení spolupráce s médii nelze generalizovat, protože organizace má, jak uvedla respondentka, s médii různé zkušenosti. Dle její zkušenosti záleží na konkrétním redaktorovi či redaktorce. Politika vůči médiím je v současné době spíše pasivní – organizace vydává tiskové zprávy, na jejichž základě reagují média podle toho, co se jim hodí. Novináři a novinářky z Čech i zahraničí většinou kontaktují La Stradu sami (rozhovor A).

„Většinou s těmi serióznějšími médii se pracuje lépe, ale mám i otrěsné zkušenosti s bulvárem, kde se snažíme nespolupracovat (...). Musí se to hlídat, je to hodně časově náročné a i když uděláte korekturu, třeba se stane, že to misinterpretují, ale myslím si, že běžná praxe je, že s novináři je nutné pracovat, vzdělávat je jako lidi, se kterými budete víc v kontaktu a holt počítat s tím, že ta novinářská zkratka nemusí být vždy úplně šťastná (...).“
[rozhovor A]

6. Sebereflexe

Název organizace La Strada (Ulice), jež prý souvisí s názvem Felliniho filmu La Strada, byl zvolen proto, že v době vzniku organizace se obchod s lidmi spojoval jenom se sexbyznysem, význam měla i snadná vyslovitelnost všech cizích jazycích (rozhovor A).

La Strada považuje za ženskou organizaci a toto označení bez problémů přijímá. Považuje se i za organizaci feministickou, což je podle respondentky problematické vzhledem k pluralitě feminismů a jejich názorů na práci v sexbyznysu (respondentka obecně považuje za problematické nahlížení na feminismus jako na jednotlý celek). Podstatné však podle ní je, že La Strada pracuje s konceptem genderové nerovnosti ve společnosti, s genderovými konstrukcemi a s bojem za ženská práva, což považuje respondentka za zásadní. Z jejich výpovědí je zřejmá znalost genderové problematiky.

„Takže my to nemáme propracované do akademické hloubky, tak jak možná bychom si představovali, ale to, co já osobně považuji za klíčové je, že pracujeme s tím konceptem jakoby genderové nerovnosti, která existuje ve společnosti, s genderovými konstrukcemi a s bojem za ženská práva. Ale kdybyste se zeptala ředitelky organizace, řekne vám něco jiného. Máme to hodně individualizované, hodně se o tom bavíme, třeba i při sociální práci. Občas se ptáme, jestli tohle naplňuje feministické východisko, a třeba ani se nemusíme jako sociální pracovnice setkat. I když jsme obě feministky. Ale myslím si, že tohle je správné, že feminismus pro mě znamená i diverzitu hlasů a dávat možnost, nebo jak se někde píše ozvučovat hlasy lidí a skupin, které jsou marginalizované.“ [rozhovor A]

Přestože je organizace zapojena do mezinárodních sítí a dalších spoluprácí, nepokládá se za součást širšího hnutí.

„Lidskoprávní organizace jsou někdy nazývané jako Human Rights Movement, takže na základě toho jsme třeba oslovováni, přizýváni k něčemu. Někdy se mluví i o Antitraffickingovém hnutí, také bych to úplně neviděla.“ [rozhovor A]

Jako problematické pro zařazení do nějakého hnutí spatřuje respondentka myšlenkové rozporů mezi jednotlivými organizacemi.

„Tam⁷⁸ tedy není explicitně zmíněno, že by to bylo hnutí, ale tam prostě k tomu se nelze připojit už na základě těch myšlenkových rozporů úplně základních, které se týkají právě přiznání práv člověku a vůbec z jejich strany mně tam absentuje ten přístup, že lidé se mohou žít tím, čím chtějí. Spíše než hnutí jsme součástí networků, a ty jsou názorově a účelově vymezeny.“ [rozhovor A]

Respondentka uvedla, že hnutí vnímá jako „spojené s nějakým společným úsilím i nějakým aktivistickým cílem nějakým způsobem udělat společenskou změnu⁷⁹ a hodně pro mě je tam ten aktivistický způsob, což my úplně tímhle způsobem nepracujeme.“ [rozhovor A]

Z hlediska teorie La Strada znaky sociálního hnutí naplňuje (viz Diani, 1992), ačkoliv dle názoru respondentky v činnosti organizace absentuje ambice dosahování změn (s ohledem na činnost organizace však lze konstatovat, že organizace se o změnu ve skutečnosti snaží a snažila se i v minulosti⁸⁰). Přesto dává respondentka přednost označení organizace jako součásti názorově a účelově vymezených networků. Domnívám se, že členství v networku nabízí z hlediska respondentky organizaci větší „volnost“, zachování vlastní identity při současné spolupráci s dalšími subjekty. Zdá se, že hnutí vnímá respondentka více homogenně (předpoklad shody základních myšlenek).

7. Osobní zkušenost

Respondentka vystudovala sociální práci a po studiích hledala práci v nevládním sektoru (před nastoupením do La Strady pracovala s Romy v různých kontextech, s lidmi bez domova). V organizaci pracuje šestý rok. Při práci je pro ni hodně důležitý přímý vztah s klientelou.

„(...) protože tam je vlastně okamžitá zpětná vazba od těch lidí a hned se člověk dozví, jestli neplácá nesmyly. Ti klienti a klientky dají člověku zrcadlo, i třeba po delší době, takže to se mi na tom líbí. Pak mám pocit, že mi to pomáhá i při dalších věcech, jako je třeba

---

⁷⁸ V prohlášení, které vzešlo z konference OSN (pozn. LP).

⁷⁹ To odpovídá dvěma aspektům sociálních hnutí tak, jak je vymezuje Diani (1992).

⁸⁰ Například o změnu postoje k obchodování s lidmi, o změny v legislativní oblasti atd.

vzdělávání nebo že jenom neplácám něco, co jsem si přečetla v nějakých knihách. Nicméně i tenhle typ literatury mě baví.“ [rozhovor A]

Tím, co podle respondentky charakterizuje její profesní dráhu, je pomoc lidem, kteří jsou ve společnosti nějakým způsobem znevýhodněni, což dokládá její vysoké sociální cítění.

„Já jsem přemýšlela, co vlastně spojuje tu mou profesní dráhu (...) a dospěla jsem k tomu, že jsou to skupiny, jejichž práva jsou nějakým způsobem upozad'ovaná. Ať už to byly romské komunity, lidi bez domova, tady obchodované osoby, ženská problematika, prostě vždycky se tam nějakým způsobem objevuje tohleto.“ [rozhovor A]

3.2.1.1. Shrnutí

La Strada v České republice zahájila svou činnost v roce 1995 jako projekt nadace proFem v rámci programu La Strada – prevence obchodu se ženami. Důvodem jejího vzniku byla absence organizace či projektu, jemuž by mohla holandská Nadace proti obchodu se ženami navracet Češky, které byly do Holandska obchodovány, a který by jim poskytoval další služby. Realizování těchto aktivit tedy bylo iniciováno ze zahraničí [tedy podle Vodrážky (2006) „exogenně“]. Již období před vznikem samostatné organizace bylo spojeno se servisním charakterem činnosti (Frič, Šilhánová, 1997), který zůstal do současnosti nezměněn. V roce 1998 byla La Strada Česká republika zaregistrována jako samostatná organizace.

V době svého vzniku se La Strada věnovala kromě pomoci obchodovaným ženám především popularizaci tématu obchodu s lidmi, mapování situace a otevření diskuze, protože v české společnosti nebylo o této problematice žádné povědomí. Aktivity organizace se postupně rozšiřovaly v závislosti na měnící se situaci.

Obecným cílem činnosti La Strady je prevence obchodování s lidmi (považovaného za porušování lidských práv), jež se odráží ve všech aktivitách. Cílových skupin je díky široké působnosti organizace mnoho (obchodované osoby, osoby tímto jevem ohrožené, odborná i široká veřejnost).

La Strada působí ve třech oblastech: politika a lobby, prevence a vzdělání a pomoc. Každá z oblastí má své specifické cíle, různé cílové skupiny a využívá jiných metod práce. Všechny ale organizaci zařazují organizaci dle typologie Marksové-Tominové (2004) mezi „klasické“ ženské neziskové organizace.

Práce v oblasti politiky a lobby zahrnuje účast a prezentaci na národních a mezinárodních konferencích, spolupráci s médii, vládními i nevládními organizacemi atd. Cílem těchto aktivit je prezentace obchodu s lidmi jako závažného a nepřijatelného porušování lidských práv a vyvíjení snahy ovlivňovat koncepční a systémová opatření ve prospěch obchodovaných osob.

Práce v oblasti prevence a vzdělávání zahrnuje sběr a rozšiřování informací o obchodu s lidmi, rizicích, která s ním souvisí, a o možnostech, jak jim předcházet. Prevenci lze rozdělit na primární (zaměřena na širokou veřejnost, média, školy, profesionální veřejnost), sekundární (zaměřena na potenciální oběti a osoby volající na SOS linku) a terciální (zaměřena na oběti obchodu s lidmi). Cílem všech prevenčních aktivit je empowerment.

Třetí oblast zahrnuje poskytování sociální podpory, již lze rozdělit podle doby trvání na krizovou intervenci trvající jeden měsíc (zahrnuje azylové ubytování, lékařské ošetření, právní konzultace, psychologickou a psychoterapeutickou pomoc, finanční podporu, psychosociální poradenství) a dlouhodobou podporu trvající dva až šest měsíců (zahrnuje lékařskou péči, zprostředkování dlouhodobého ubytování, právní poradenství, psychologickou pomoc, pomoc při resocializaci). Cílem je pomoci obchodovaným osobám znovu nalézt své místo ve světě, hájit jejich práva a důstojnost. Všechny služby jsou poskytovány zdarma a pouze s informovaným souhlasem klientek a klientů.

La Strada Česká republika spolupracuje s mnoha subjekty. Je členskou organizací mezinárodních sítí La Strada a GAATW, je jedním ze zakládajících členů „Fóra pro integraci“. Dále dlouhodobě či projektově spolupracuje též s mnoha dalšími neziskovými organizacemi (z českých například s Českou katolickou charitou, Mezinárodní organizací pro migraci). V případě potřeby zde funguje předávání klientek

Organizace spolupracuje i se státními složkami – často komunikuje s Ministerstvem vnitra, jemuž podléhá problematika obchodování s lidmi, dále například se složkami policie. Vzhledem k tomu, že je řešení obchodu s lidmi komplikované a dotýká se mnoha subjektů, navrhuje La Strada uzákonění specializovaného nezávislého pracoviště, které by shromažďovalo a vyhodnocovalo informace týkající se této problematiky a monitorovalo implementaci opatření proti obchodu s lidmi. Aktivity státních složek v rámci problematiky vnímá spíše pozitivně, ačkoliv poukazuje na rezervy a vzdálenost ideálního stavu. Organizace se vyjadřovala i k návrhu zákona o regulaci prostituce. La Strada, zastávající politiku prostituce jako práce, poukazuje na skutečnost, že špatný zákon regulující prostituci může mít horší následky než zákon žádný.

Při hodnocení činnosti uvedla respondentka jako úspěchy organizace otevření tématu obchodování s lidmi, to, že se etablovala a dosáhla svým působením mnoha změn – že dnes již existují mechanismy identifikace žen nucených pracovat v sexbyznysu, možnosti legalizace pobytu obchodovaných osob, existují vládní strategie, definice obchodu s lidmi je obsažena v trestním zákoně. Úspěchem je i to, že je La Strada považována za expertní organizaci v České republice i v Evropě. Mezi bariéry, s nimiž se organizace setkává, patří společenské klima (diskriminace, xenofobie, moralizující odsudky spojené s prostitucí), problematické je i financování (závislost na grantech nutí organizaci částečně se přizpůsobovat prioritám donorů, což komplikuje flexibilní reakci na dynamiku jevu).

La Strada se považuje za ženskou a feministickou organizaci (pracuje s konceptem genderové nerovnosti, genderovými konstrukcemi a bojem za ženská práva), nepokládá se ale

za součást širšího hnutí, ale spíše za součást názorově a účelově vymezených sítí. Zařazení do hnutí je z hlediska respondentky problematické kvůli myšlenkovým rozporům mezi jednotlivými organizacemi, které jsou do určitého hnutí zahrnuty, a také proto, že vnímá hnutí ve spojení s aktivismem a La Strada dle ní tímto způsobem nepracuje. Z hlediska teoretického vymezení sociálního hnutí se lze odvolat na závěr Havelkové (2008).

Respondentka vystudovala sociální práci a hledala záměrně si zaměstnání v nevládním sektoru. Její profesní dráhu dle jejího názoru spojuje pomoc lidem, kteří jsou ve společnosti nějakým způsobem znevýhodněni (v minulosti romské komunity, lidé bez domova). Při práci je pro ni důležitá zpětná vazba od klientely.

3.2.2. Rozkoš bez Rizika

Občanské sdružení Rozkoš bez Rizika je organizace, jež poskytuje pomoc osobám pohybujícím se v oblasti poskytování placených sexuálních služeb.

1. Vznik a vývoj organizace

Organizace Rozkoš bez Rizika byla založena 10.4.1992 z iniciativy Hany Malinové jako občanské sdružení, které sdružuje osoby poskytující placené sexuální služby a odbornou veřejnost (Výroční zpráva 2002). Vznik sdružení byl výrazem občanské snahy pomoci řešit problém prostituce, k jejímuž nekontrolovatelnému nárůstu došlo po roce 1989 a také potřeby zareagovat na šíření pandemie HIV/AIDS Evropou a dále na Východ (v podstatě šlo o substituci pomoci státních institucí, které na situaci nezareagovaly pružně) (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Organizace tedy začala pokrývat aktivity, které nebyly ze strany státu realizovány, což odpovídá funkci ženských neziskových organizací tak, jak ji charakterizuje Marksová-Tominová (2004).

Zaměstnanci se věnovali prevenčním zdravotním aktivitám mezi prostitutkami prostřednictvím streetworku - brněnský tým dvakrát měsíčně obcházel brněnské noční kluby a pražské pouliční prostitutky (Výroční zpráva 2002). Aktivity byly zaměřeny za zdravotní stránku, což je dle Chaloupkové (2007) jedna z oblastí činnosti ženských neziskových organizací. Rok po založení sdružení vznikla malá kancelář v Brně (Výroční zpráva 2002).

Již od svého založení sdružení usilovalo o vybudování střediska v Praze, vzhledem k vysoké koncentraci komerčního sexu (Výroční zpráva 2002). To se podařilo a 1. června 1995 bylo v centru Prahy otevřeno poradenské a zdravotní středisko (Výroční zpráva 2004). Existence centra byla důležitým předpokladem rozšíření služeb za hranice terénní práce. Začaly se zde realizovat psychosociální, zdravotnické a volnočasové aktivity (webové stránky Rozkoše bez Rizika). V roce 1996 zahájil v rámci sdružení činnost divadelní soubor Rozkoš.

V roce 1998 byla činnost organizace rozšířena o významnou aktivitu – provoz zahájila mobilní vyšetřovací jednotka, která i v současné době vyjíždí s nabídkou svých služeb do lokalit s největším počtem sexuálních pracovníků (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Díky mobilitě se vyšetření stalo snáze dostupné pro větší počet sexuálních pracovníků. Význam dokumentuje Výroční zpráva za rok 2002, jež uvádí, že od roku 1998 se počet provedených vyšetření díky provozu mobilní vyšetřovací jednotky ztrojnásobil. V roce 2004 však sdružení ambulanci k dispozici nemělo (darovalo ji na Ukrajinu) a jeho působení se tedy omezilo pouze na oblast hlavního města (Výroční zpráva 2004).

V roce 2005 bylo, ve stejný den jako v Praze (1. června), otevřeno v centru Brna druhé poradenské středisko (Výroční zpráva 2005), které začalo nabízet psychosociální a zdravotnické aktivity (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Brněnský tým se také stále věnuje i terénní sociální práci v erotických podnikcích a bytech po celé Moravě (Výroční zpráva 2005).

Rok 2005 přinesl do činnosti organizace nové téma násilí na sexuálních pracovnících. Organizace si všimla vážné situace v terénu [ženy si zvykly na násilí jako na součást své práce, Annual report (2006)] a začala problematice násilí věnovat zvýšenou pozornost (Výroční zpráva 2005). Pracovnice sdružení ženy a dívky informovaly (kromě zdravotních aspektů) o možných rizicích provozování prostituce, aby si ženy uvědomily své ohrožení a začaly si všimnout jedna druhé (Výroční zpráva 2005). Dívky pracující na ulici dostaly kapesní alarmy a svítilničku s kontakty na policii, lékaře a na Rozkoš bez Rizika (Výroční zpráva 2005). Tento projekt se nazýval Prevence násilí na ženách (respondentka uvedla, že pokračuje i v současné době).

Organizace se od svého začátku zaměřuje především na zdravotní aspekt poskytování placených sexuálních služeb. Jak uvedla respondentka z Brna, v počátcích se Rozkoš bez Rizika věnovala pouze prevenční práci v rámci streetworku, postupně se aktivity rozšiřovaly, budovala se centra a vznikly nové pracovní týmy. S vybudováním středisek se nabídka služeb obohatila o psychosociální aktivity, v případě pražského střediska i aktivity volnočasové. Služby jsou rozšiřovány v závislosti na situaci v praxi. Aktuálním příkladem, který uvedla respondentka z Prahy, přijetí nové zdravotní sestry do pražského střediska, která je zároveň i porodní asistentkou, aby mělo sdružení vlastní těhotenskou poradnu. Toto řešení je reakcí na situaci, kdy cizinky, které nemají pojištění, ocitají zcela bez péče (žádný doktor je nechce evidovat).

S rozšiřováním aktivit stoupal i počet nakontaktovaných klientek (Výroční zpráva 2002). Zvyšující se počet klientely dokládá následující tabulka (pro zajímavost uvádím i návštěvnost center organizace)⁸¹.

Rok	Počet evidovaných klientek	Návštěvnost (vyhledání služeb)
2002	2500	neuvedeno
2003	3500	neuvedeno
2004	4000	1423
2005	4400	1782
2006	5000 ⁸²	1549

⁸¹ Zdrojem údajů byly výroční zprávy za uvedené roky.

⁸² V roce 2006 se mezi klientkami zvýšil o 100% počet pornohereček.

2. Popis činnosti

Výroční zpráva (2002) uvádí, že cílem všech činností organizace je zabránit dalšímu šíření HIV/AIDS. To zahrnuje prevenci, diagnostiku a léčbu všech sexuálně přenosných chorob a gynekologických onemocnění (Výroční zpráva 2002), šíření zásad bezpečného sexu (rozhovor C). Cílem je i mapování prostituční scény, hájení práv klientek a pomoc klientkám vymanit se z prostituce, pokud chtějí (rozhovor C).

Jako principy, ze kterých při své činnosti vychází, uvedla respondentka z Prahy dobrovolnost, služby, nestrannost a nehodnocení (rozhovor B) Snahou je, aby ženy, které se rozhodly prostituci vykonávat, zůstaly zdravé (rozhovor B). Prostituce je chápána jako práce.

Cílovou skupinu tvoří osoby ženského pohlaví s velmi rizikových chováním a životním stylem (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Jedná se převážně o ženy, které poskytují placené sexuální služby. Vzhledem k tomu, že se organizace věnuje pomoci konkrétní skupině žen, lze ji podle typologie Marksové-Tominové (2004) označit jako „klasickou“ ženskou neziskovou organizaci.

„... je víceméně jedno, jestli je to třeba že dělají fotky nebo že jenom tancují, protože spousta žen pracuje, že poskytuje placenou sexuální službu, pak si třeba chce na nějaký čas odpočinout, tak jdou tancovat a pak se zas k tomu vrátí. Takže se snažíme všechny ženy, i třeba barmanky, které potkáme v těch klubech a tak, tak jim nabízíme to vyšetření.“ [rozhovor B]

V menší míře jsou pak mezi klientelou sdružení zastoupeny i narkomanky, mladé bezdomovkyně (hlavně z pražských vlakových nádraží), občas i pornoherečky (webové stránky Rozkoše bez Rizika).

V brněnském středisku se objevují i muži (přichází na testování), zpravidla pornoherci (rozhovor C). V době otevření pro ženy to není příliš žádoucí, ovšem principiálně mužská klientela vyloučena není.

„My chceme, aby tu byly spíše ženy, aby se cítily dobře, protože ony by mohly v mužích vidět své vykořisťovatele nebo zákazníky, takže je lepší, když tu ti muži nejsou. (...) Teď máme v Brně v jednom klubu čtyři tanečnický, kteří také začali dělat pokoje, takže také přišli na vyšetření. Ale když víme, že ti kluci přijdou, tak se s nimi snažíme domluvit na jinou dobu (...).“ [rozhovor C]

V rámci činnosti organizace lze rozlišit tři hlavní programy, které jsou vzájemně provázány: sociální program, terénní program a zdravotní program (rozhovor B). Aktivita

realizuje prostřednictvím dvou metod sociální práce: terénní sociální práce a institucionální práce (webové stránky Rozkoše bez Rizika).

Vzhledem k tomu, že organizace klade velký důraz na preventivní práci s prostitutkami, má pro ni veliký význam právě terénní práce, v jejímž rámci preventivní aktivity probíhají. Dvakrát týdně navštěvují pracovnice místa, kde jsou nabízeny placené sexuální služby a dávají klientkám materiály o bezpečnějších formách práce, nabízí bezplatné a anonymní testování na HIV a syfilis prostřednictvím rychlotestů přímo na místě, dále rozdávají ochranné prostředky (webové stránky Rozkoše bez Rizika).

Díky mobilní vyšetřovací jednotce může sdružení provozovat terénní práci na různých místech České republiky – vyjíždí do lokalit s nejvyšším počtem sexuálních pracovníků⁸³ (Výroční zpráva 2002), kde je ohroženější spektrum klientek (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Mobilní jednotku vlastní pražská pobočka, brněnský tým si ji půjčuje (rozhovor C).

Terénní práci dále realizují příhraniční týmy, díky nimž Rozkoš bez Rizika se svými aktivitami pokrývá (jako jediná organizace) území celé republiky. Šest týmů působí v těchto regionech: České Budějovice, Český Krumlov, Kaplice, Jindřichův Hradec (první tým), Chomutov (druhý tým), Jižní Morava, Olomouc, Zlín (třetí tým), Liberec (čtvrtý tým), Praha a střední Čechy (pátý tým), Ústí nad Labem, Děčín, Hřensko (šestý tým) (Annual report 2006).

Na terénní práci dále navazuje institucionální sociální práce. Pracovnice sdružení se v terénu snaží ženy motivovat k tomu, aby přišly do střediska na celkové gynekologicko-venerologické vyšetření a kde mají také možnost ženám nabídnout další služby (rozhovor B), například bezplatné vyšetření na HIV, syfilis a kapavku, pokud je ve sdružení klientka poprvé a jsou k dispozici finanční prostředky, jsou provedena ještě další vyšetření (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Sociálně slabším, ale značně fertlním klientkám sdružení poskytuje i bezplatnou antikoncepci injekčního typu (Výroční zpráva 2003). V brněnském středisku se musí klientky z důvodu nedostatku finančních prostředků na vyšetření finančně podílet pěti sty korunami (rozhovor C).

Obě střediska nabízí psychosociální a zdravotnické aktivity (pražské středisko navíc i aktivity volnočasové⁸⁴) (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Středisko v Praze je otevřeno

---

⁸³ Každého výjezdu se účastní lékař, zdravotní sestra a sociální pracovník (Výroční zpráva 2002).

⁸⁴ Volnočasové aktivity pořádané pro klientky a jejich děti probíhají v klubovně i mimo středisko (Výroční zpráva 2002). Sdružení se snaží pomáhat dětem sexuálních pracovníků již od roku 1998 (Annual report 2006). V minulosti se realizovalo několik projektů zaměřených na děti, například projekt „Nebýt jako máma“, který byl zaměřen na děti sexuálních pracovníků (Annual report 2006). V roce 2003 pořádalo sdružení každé první pondělí v měsíci dětský den (Výroční zpráva 2003). S odrůstáním dětí dále mění svou nabídku (Výroční zpráva 2004).

každé pondělí a čtvrtek od 17 do 20 hodin - v pondělí nabízí poradenské služby a sociální servis, ve čtvrtek je otevřena gynekologicko-venerologická ambulance (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Brněnské středisko je otevřeno každou středu od 17 do 20 hodin, kdy jsou dostupné všechny nabízené služby – předpokládá se, že s nárůstem klientely bude středisko otevřeno i v jiný den a dojde k oddělení poskytovaných služeb (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Obě zařízení disponují ordinací, kuchyňkou, sociálním zázemím a klubovnou, jež v Praze slouží i jako místo pro nacvičování divadelních představení (webové stránky Rozkoše bez Rizika).

Institucionální sociální péče zahrnuje (kromě zdravotnických služeb – pozn. LP) poradenství, krizovou intervenci a prevenci negativních sociálně patologických jevů (Výroční zpráva 2004). Konkrétní spolupráce se odvíjí od toho, je-li krátkodobého či dlouhodobého charakteru. Krátkodobá spolupráce zahrnuje například pomoc při vyřizování dokladů, doprovázení na úřady, pomoc při hledání zaměstnání nebo hledání ubytování, zatímco dlouhodobá spolupráce se zaměřuje především na pomoc při resocializaci (webové stránky Rozkoše bez Rizika), od snahy o změnu profese přes zlepšení vztahů s rodinou a okolím, až po vymanění se z drogové či jiné závislosti (Výroční zpráva 2003). Na resocializační a vzdělávací aktivity se sdružení plánuje v budoucnu zaměřit více (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Přístup ke klientkám je při poskytování služeb individuální, pracovnice se je snaží vést k nezávislosti, posílit jejich schopnost řešit vlastní problémy (Annual report 2006), tedy realizují empowerment.

Specifickou oblast sociální činnosti organizace představuje pražský divadelní soubor Rozkoš (divadlo jako substituční droga), v němž účinkují klientky, kamarádky a příznivci sdružení a někdy i sociální pracovnice (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Soubor vystupuje veřejně, pravidelně například na mezinárodním semináři AIDS, DROGY a MY v Poděbradech (Výroční zpráva 2003). Divadlo klientkám nabízí možnost seberealizace a nové prožitky.

„(...) ty naše klientky mají možnost zažít ten úspěch úplně na jiném poli než je... Protože ony se běžně s tou veřejností setkávají úplně jinak. (...) Tohle je úplně jiná situace, kdy oni se na ně dívají jakoby s obdivem, zažívají takový ten úspěch, a pro ty naše klientky zase na druhou stranu je to opravdu pocit toho, že mohou být úspěšné, že mohou něčeho dosáhnout.“ [rozhovor B]

Zároveň soubor slouží i jako určitá forma komunikace s veřejností.

Dětské dny byly nahrazeny zajímavými výlety (víkend na horách, výlet do ZOO, na zámky) a dalšími sportovními a kulturními akcemi (Annual report 2006).

„Jakoby že v tom divadle se setkává veřejnost s naší klientelou a je to takové přemostění, že se setkávají na takovém neutrálním poli, a pro obě skupiny je to zážitek. Většina těch divadelních her pak ještě nějakým způsobem ukazuje život těch žen. (...) Že třeba je to pohádka, ale pro dospělé ze života a nebo naopak třeba z prostředí prostituce, takže ti diváci pak pochopí, že to asi není tak úplně všechno procházka růžovou zahradou.“ [rozhovor B]

Potenciální klientky pracovnice oslovují nejčastěji osobně v rámci terénní práce, a to v klubech nebo na ulici. Do klubů pracovnice přicházejí s nabídkou svých služeb, ženy mají možnost za nimi přijít a nechat se otestovat (rozhovor B). Dále spolupracují s jinými organizacemi, jako například La Strada, Česká katolická charita, Sananim, K-centrum, které Rozkoš bez Rizika o svých službách informuje (rozhovor B).

Pracovnice dávají každé ženě v terénu vizitku (i když se jedná o stálou klientku) (rozhovor C), dále nepravidelně distribuují tištěné materiály organizace týkající se zdravotní oblasti (letáčky pro uživatele drog, HIV a gynekologie), problematiky domácího násilí, zneužívání a obchodu s lidmi, menší část se týká genderové problematiky (rozhovor B). Organizace má vlastní materiály, některé byly převzaty ze zahraničí (byly přeloženy a upraveny na české podmínky) (rozhovor B).

Kromě aktivit zaměřených na cílovou skupinu pořádá Rozkoš bez Rizika i specializované prevenční akce pro veřejnost. V den mezinárodního boje proti AIDS má veřejnost možnost nechat se otestovat ve středisku v Praze i v Brně a dále sdružení vyjíždí i s mobilní vyšetřovací ambulancí (rozhovor B). V případě zájmu Rozkoš bez Rizika pořádá preventivní přednášky pro veřejnost (například pro školy či nízkoprahová zařízení) o bezpečném sexu, pohlavních chorobách nebo o situaci na prostituční scéně (rozhovor C). Sdružení se dále účastní různých seminářů, konferencí a kulturních vystoupení. Dle typologie Friče a Šilhánové (1997) vykazuje znaky veřejně prospěšné organizace.

Činnost v pražské pobočce zajišťují čtyři osoby zaměstnané na hlavní pracovní poměr (jedním z pracovníků je muž) a tři osoby pracující na zkrácený úvazek (rozhovor B). V brněnské pobočce jsou momentálně pouze dvě pracovnice (rozhovor C).

3. Vztahy s jinými organizacemi

Rozkoš bez Rizika je členkou organizací sítě SWAN⁸⁵ a TAMPEP⁸⁶ (rozhovor B) a České ženské lobby⁸⁷.

Spolupracuje také s mnoha dalšími subjekty. Pražská pobočka spolupracuje například s Psychiatrickou léčebnou Bohnice, se sociálními kurátory pro mládež i pro dospělé, se Státním zdravotním ústavem, Dětským domovem v Horních Počernicích (zde má jedna klientka dceru), dále s organizacemi Sananim, Rosa, Acorus, Česká katolická charita, Naděje, La Strada, Armáda spásy, Dům světla⁸⁸. Spolupráci respondentka hodnotí jako dobrou.

„(...) tam je taková vzájemná spolupráce, že každý pracujeme na tom odborném poli, které je mu bližší, a nesnažíme se všichni za každou cenu řešit všechno, předáváme si ty klientky, aby ta pomoc byla účinná.“ [rozhovor B]

Jedná se spíše o dlouhodobou spolupráci, do krátkodobých projektů se organizace zapojuje na konkrétní žádost.

Brněnská pobočka spolupracuje především se znojemskou Charitou, která financuje výjezdy se sanitou půjčenou z Prahy (rozhovor C) – projekt Magdala Znojmo (Annual report 2006). Funguje zde předávání kontaktů na jiné organizace, ale přímé předávání klientek není příliš potřeba. Respondentka uvedla, že činnost v Brně je orientována spíše na prevenci, složitější případy, které by vyžadovaly předání klientky do péče jiné organizace, se neobjevují tak často, jako v Praze (rozhovor C). Grafické znázornění spolupracujících subjektů obsahuje příloha č. 7.

V roce 2004 byly realizovány dva projekty pomoci zahraničním organizacím. Jeden projekt proběhl ve spolupráci se Zimbabwe (projekt s názvem LABAM), v rámci něhož odvezla organizace do Afriky novou mobilní jednotku, která umožnila lékařské vyšetřování marginalizovaných skupin žen (prostitutek, ale i venkovských žen, pro něž jsou zdravotnické služby nedostupné) (webové stránky Rozkoše bez Rizika). Partnerskou organizací v Zimbabwe je organizace GWAPA (Gweru Women AIDS Prevention Association), které Rozkoš bez Rizika sanitu věnovala (Výroční zpráva 2003). Partnerskou zemí druhého projektu, který proběhl tentýž rok, byla Ukrajina. Organizace věnovala sanitu nevládní organizaci Faith Hope Love, která působí v Oděské oblasti, což je region s nejvyšším počtem AIDS nemocných na celé Ukrajině (Výroční zpráva 2004). Role Rozkoše bez Rizika

---

⁸⁵ SWAN (Sex Workers' Rights Advocacy Network) je síť šestnácti organizací ze střední a východní Evropy a střední Asie, která poskytuje služby sexuálním pracovnícím a lidem nakaženým HIV.

⁸⁶ TAMPEP (Transnational AIDS/STI Prevention Among Migrant Prostitutes in Europe) je evropská síť propagující prevenci a HIV pohlavně přenosných chorob mezi migrantkami - sexuálními pracovníci.

⁸⁷ Česká ženská lobby je síť organizací, která hájí práva žen v České republice. Je také součástí Evropské ženské lobby, která sdružuje ženské a genderové organizace Evropy a spolupracuje s Evropskou komisí Evropské unie.

⁸⁸ Grafické znázornění spolupracujících subjektů obsahuje příloha č. 7.

spočívala v obou případech především v počáteční pomoci (rozhovor B). V rámci projektu se Zimbabwe funguje Rozkoš bez Rizika jako supervizor, na Ukrajině byla spolupráce zakončena (rozhovor B).

4. Stát a prostituce – reflexe

Komunikaci se státními složkami realizuje především pražská pobočka. Spolupráci s určitými státními složkami hodnotí respondentka jako dobrou (konkrétně zmínila pražský magistrát, odbor zdravotnictví a sociálních věcí, a Ministerstvo práce a sociálních věcí); přístup Ministerstva zdravotnictví se však jeví spíše jako nezájem.

„(...) oficiálně to takhle říct nemůžu, ale mám pocit, že to Ministerstvo zdravotnictví to jako řešit nechce. Že si myslí, že ty výsledky jsou dobré (...). Přitom po revoluci jsme na tom byli stejně jako Ukrajina a jenom díky té prevenci, která tu je, jsme dopadli takhle dobře a nejsme na tom jako Ukrajina.“ [rozhovor B]

Iniciativy týkající se zákona o regulaci prostituce v České republice (respektive konkrétní znění návrhů) hodnotí respondentky spíše negativně. Důvodem skepse je restriktivní charakter zákona, který ženám nenabízí žádné výhody ani ochranu, pouze jim určuje podmínky a vystavuje je viktimizaci (rozhovor B). Jako veliký problém, jehož vývoj může nevhodně navržený zákon o regulaci prostituce zhoršit, se jeví privátní prostituce, která ztíží možnost provádění prevence.

5. Hodnocení činnosti

Respondentka uvedla, že Rozkoš bez Rizika byla jediná organizace, která začala problematiku prostituce po roce 1989 řešit (rozhovor B). O důležitosti působení sdružení v oblasti zdravotnictví svědčí vysoký záchyt a vyléčení pohlavně přenosných onemocnění a stále vzrůstající počet kontaktovaných klientek (Výroční zpráva 2002) (Výroční zpráva za rok 2003 například uvádí, že zatímco v jiných zemích dosahuje počet infikovaných HIV mezi prostitutkami až jedné třetiny, v České republice je to, také díky práci sdružení, méně než 0,4%). Počet provedených vyšetření a pozitivních výsledků je uveden v tabulce⁸⁹.

Rok	Vyšetření z krve ⁹⁰		Vyšetření ze stěrů ⁹¹	
	Počet provedených vyšetření	Počet pozitivních výsledků	Počet provedených vyšetření	Počet pozitivních výsledků

⁸⁹ Zdrojem informací jsou výroční zprávy za uvedené roky.

⁹⁰ Vyšetřuje se: hepatitida A, hepatitida B, hepatitida C, syphilis, játra.

⁹¹ Vyšetřuje se: GO kultivace, candida, bakteriologicky, chlamydia, trichomonas, mycoplasma, ureaplasma, parazit.

2002	973	110	555	500
2003	845	87	845	434
2004	828	41	533	438
2005	neuveдено	neuveдено	neuveдено	neuveдено
2006	894	19	694	434

Jako úspěchy organizace vnímá respondentka z Prahy otevření pobočky v Brně, mezinárodní projekty, divadelní soubor, existenci příhraničních týmů, i skutečnost, že organizace stále existuje; cení si také důvěry klientely.

„To jsou opravdu takové úspěchy, že ta práce funguje, má smysl a že opravdu ta klientela k nám chodí a má důvěru. Že opravdu ony se kolikrát dostanou do hrozných potíží, ale my jsme jediná organizace, kam přijdou, protože ony i kdyby to chtěly řešit někde jinde, tak třeba neřeknou, že dělají prostituci, a na to se navazuje všechno, aby se to dalo pořádně vyřešit.“ [rozhovor B]

Úspěchem je také to, že organizace je již zavedená a z velké části již nemá problémy s přístupem do klubů. Bariérou jsou zbylé kluby, kam pracovníce pouštět odmítají, a rozrůstající se priváty, ve kterých není jednoduché ženy kontaktovat (rozhovor C).

Mezi další bariéry, se kterými se organizace setkává, patří společenské klima v České republice. Česká společnost dle respondentky z Prahy „naprosto není připravena na řešení otázky prostituce“, zmínila existenci předsudků a přetrvávající viktimizaci (rozhovor B). Přestože respondentka jmenuje tyto bariéry, zároveň se od nich distancuje.

„Na to ale jakoby nenarážíme my. My třeba nemáme zkušenost s tím, že by na nás veřejnost nějak útočila (...).“ [rozhovor B]

Jako problém vidí respondentka nedostatek komunikace s veřejností a malou informovanost veřejnosti (rozhovor B). Důležitým problémem, se kterým se organizace potýká, je financování, které činnost organizace významně omezuje (výjezdy se sanitou, provoz příhraničních týmů) (rozhovor B). I tato organizace vnímá dotační politiku státu jako veliký problém. Alarmující je navíc informace naznačující, že zaměření organizace negativně ovlivňuje její šanci na získání finančních prostředků.

„(...) co jsem slyšela zkušenosti od mé kolegyně, tak některé ty projekty byly shazované ze stolu jenom proto, že jsme Rozkoš bez Rizika, tak co to jako... Přece my nebudeme dávat peníze na placený sex (...). Tady v tom si myslím, že je to těžké, že by tam měli sedět asi lidé, kteří třeba sem tam někdy pracovali s určitými skupinami, ne úplně jen úředníci (...).“ [rozhovor C]

Respondentka z pražského střediska poukázala na nutnost věnovat se prevenci v oblasti prostituce. Pokud však stát nepodpoří neziskové organizace, které se této činnosti

věnují, měl by službu zajistit sám (rozhovor B). Je třeba si uvědomit, že prostituce je z hlediska svého dopadu spjata s problematikou zdravotnictví a dotýká se celé společnosti.

„(...) paní ředitelka to říká, že jde o to, aby ti naši čeští taťkové byli také zdraví. (představy jsou o tom, že tam chodí pouze cizinci – pozn. LP) Chodí tam také, ale z poloviny tam chodí normální čeští taťkové.“ [rozhovor C]

Komunikace s veřejností probíhající prostřednictvím preventivních programů je hodnocena kladně (téma se začíná více řešit) (rozhovor C). Českou veřejnost respondentek osloví osobní zkušenost, kdy si lidé uvědomí sexualitu i jak může být nebezpečná (například při čekání na výsledky testu) (rozhovor B) nebo poskytnutí pravdivých informací o prostituční scéně (rozhovor C).

„Když jim pak řeknete, kolik žen v tom doopravdy pracuje, kolik je tady otevřených klubů a privátů (...). A kde je poptávka, tak je nabídka.“ [rozhovor C]

Zkušenosti s médii jsou různé, záleží na přístupu konkrétního redaktora – některý se snaží zviditelnit a přiblížit lidem práci, kterou sdružení vykonává, někteří například zneužívají záběrů žen (rozhovor B).

6. Sebereflexe

Rozkoš bez Rizika se považuje za organizaci ženskou, což odpovídá i vymezení Chaloupkové (2002), ne však feministickou. Pracovnice ženám zdůrazňují jejich práva (rozhovor B), teoretický rámec však netematizují a nepracují s konceptem genderu.

„Takže jim třeba říkáme, co by si neměly nechat dovolit od zákazníků, od těch manažerů, že to jsou jejich rozhodnutí a snažíme se je tímto způsobem jakoby posilovat. (...) a s tím máme dost práce, nemáme už moc čas řešit opravdu takové ty genderové principy a otázky.“ [rozhovor B]

Nuance mezi ženským a feministickým se, jak uvedla respondentka z pražského střediska, pohybuje v osobní rovině. Označení čistě ženská organizace by dle respondentky z Prahy znamenalo, že zde nesmí pracovat žádný muž. Feminismus vnímá jako extremismus, přestože její výroky dokazují genderovou vnímavost (vadí jí nižší platové ohodnocení žen, nerovnost možností atd.), které si však patrně není vědoma. Přestože jí nerovnost vadí, nechce být s feminismem spojována.

„Ale já prostě nepatřím mezi ženy, které když vidí nějakou reklamu nebo něco takového, tak proti ní píšou třeba nějaké stížnosti, takže asi tak. Takový ten střed prostě. Nelíbí se mi, když tady ženy jsou míň platově ohodnoceny, když se s nimi špatně zachází, když nemají stejnou možnost a pravidla třeba v pracovních vztazích, jako mají muži, i na školách,

v komunikaci, že nejsou víc v politice a tak. To jako samozřejmě mi vadí. Ale nepatřím mezi asi extrémisty. Ale myslím si, že ani v České republice moc skoro asi žádné extrémní, feministické hnutí, nejsou. Já se do toho vždycky zamotám. Jako já osobně to nemám moc vyřešený. A tím, že jsme v České ženské lobby, takže tam se s tím jakoby střetáváme bych řekla každý měsíc a myslím si, že třeba ty organizace, co jsou tam, že jakoby více řeší otázky toho genderu než my.“ [rozhovor B]

Vůči feminismu se vymezila i respondentka z Brna. Následující výrok dokládá, že stále ještě přetrvává stereotyp feministek jako žen, které odmítají muže.

„Ne, feminismus nemůžu nějak úplně. Takové ty fakt typické ženy feministky, tak ty mi teda pijí krev. (...) Takové ty ženy, které odmítají muže, ony mají málo práv a ti muži jsou vykořisťovatelé, a to zavrhování těch mužů. Já si myslím, že na tom nejsme ženy tak špatně, myslím u nás v ČR. Jako jistě že to bývalo hrozné, ale v dnešní době si myslím, že tu nějaká rovnocennost víceméně funguje, a jsem docela spokojená.“ [rozhovor C]

Názor respondentek na to, zdali je Rozkoš bez Rizika součástí širšího hnutí, se liší. Respondentka z Prahy organizaci za součást širšího hnutí nepovažuje, ačkoliv lze podle ní jako ženské hnutí vnímat například sdružení Koordone nebo Českou ženskou lobby, do níž je Rozkoš bez Rizika zapojena. Respondentka z Brna v organizaci naopak spatřuje součást širšího hnutí, které spatřuje v setkáních s dalšími ženskými organizacemi (La Strada, projekt Jana) (rozhovor C). Ani v tomto případě tedy nelze s použitím teorie Dianiho (1992) určit, zda Rozkoš bez Rizika vykazuje i třetí znak sociálního hnutí - kolektivní identitu, neboť jedna respondentka se s hnutím identifikuje, druhá jej odmítá.

7. Osobní zkušenost

Respondentka uvedla, že po příchodu do Prahy hledala zaměstnání v oblasti sociální práce, ale nabízené platové ohodnocení neodpovídalo uživatelnosti.

„Takže jsem se rozhodla, že takhle by to nešlo, tak jsem si našla normální práci (...).“ [rozhovor B]

Ve sdružení se ucházela se o místo administrativní pracovnice, nakonec však získala jinou práci a s Rozkoší bez Rizika začala spolupracovat jako dobrovolnice. Když se objevila možnost nástupu na celý úvazek, nabídky využila a pracuje zde již pět let. Motivací její práce je především potřebnost a smysluplnost, pomoc těm, kteří ji potřebují.

„Já myslím, že jsme tu všichni takoví sdrcaři, že ta práce nás všechny strašně baví a připadá nám strašně smysluplná, důležitá. (...) Mně přijde, že je ta práce jakoby naší součástí, že nás to všechny tak strašně baví a naplňuje, že to máme všichni.“ [rozhovor B]

Pracovnice z Brna přišla do sdružení v době, kdy dokončovala vysokou školu a psala diplomovou práci o prostituci.

„A pak jsem zjistila, že mě to baví a zajímá, takže jsem dodělala výzkum a pak jsem tady byla dobrovolně na stáži. A pak už jsem si říkala, že bych tu chtěla být.“ [rozhovor C]

Na plný úvazek pracuje tři měsíce. Uvedla, že jí na této práci baví rozmanitost aktivit (terénní práce, preventivní aktivity, administrativní práce) (rozhovor C).

3.2.2.1. Shrnutí

Občanské sdružení Rozkoš bez Rizika bylo založeno v roce 1992 z iniciativy Hany Malinové jako organizace sdružující osoby poskytující placené sexuální služby a odbornou veřejnost. Iniciativa vzešla z českého prostředí, neboť vznik sdružení byl reakcí na expanzi prostituční činnosti a s ní související pandemií HIV/AIDS po roce 1989, kterou státní instituce nijak nereflektovaly.

Cílem činnosti sdružení je prevence a léčba sexuálně přenosných chorob a HIV/AIDS. Cílovou skupinou jsou ženy s rizikovým chováním a životním stylem, převážně ženy poskytující placené sexuální služby (v Brně se však mezi klienty objevují i muži). Organizace jim poskytuje různé služby a má tedy servisní charakter (Frič, Šilhánová, 1997).

Rozkoš bez Rizika vznikla v Brně a na počátku své činnosti se věnovala pouze streetworku v Brně a v hlavním městě. Postupně docházelo k rozšiřování aktivit (v roce 1995 bylo otevřeno poradenské a zdravotní středisko v Praze, v roce 1996 zahájil činnost divadelní soubor Rozkoš, v roce 1998 byla uvedena do provozu mobilní vyšetřovací jednotka, v roce 2005 bylo otevřeno druhé poradenské a zdravotní středisko v Brně, dále vznikly příhraniční týmy, které zajišťují streetwork po celém území České republiky). S přibývajícemi aktivitami docházelo i k růstu klientely.

Sdružení při své činnosti používá dvě metody sociální práce - terénní a institucionální. V rámci terénní práce se realizují preventivní aktivity (pracovnice v terénu klientkám nabízí informační materiály, dále bezplatné a anonymní testování přímo na místě, rozdávají ochranné prostředky a zvou klientky do střediska). Zdravotnické služby nabízí také mobilní vyšetřovací jednotka, s níž pracovnice cestují do lokalit s nejvyšším počtem sexuálních pracovnic. Streetwork provozují i příhraniční týmy organizace. Institucionální péče ve střediscích v Praze a v Brně navazuje na terénní práci. Brněnské středisko nabízí psychosociální aktivity (poradenství, sociální servis) a zdravotnické aktivity (gynekologicko-venerologická ambulance), pražské středisko nabízí navíc i aktivity volnočasové. Specifickou aktivitou organizace je divadelní činnost – soubor Rozkoš, v němž hrají samy klientky (někdy i sociální pracovnice) – která slouží vedle seberealizace klientek i jako určitá forma komunikace s veřejností, neboť umožňuje setkání na neutrální půdě, většina her navíc ukazuje život klientek. Kromě aktivit zaměřených na cílovou skupinu pořádá Rozkoš bez Rizika i specializované akce pro veřejnost (přednášky, semináře, konference a kulturní vystoupení).

Sdružení je členskou organizací mezinárodních sítí SWAN a TAMPEP, je členkou České ženské lobby a dále pracuje s mnoha neziskovými organizacemi působícími v České

republike (například s La Stradou, Českou katolickou charitou, Rosou). Převážně se jedná o spolupráci dlouhodobého charakteru, funguje zde i předávání klientek (týká se především pražského střediska). V minulosti byly realizovány také dva projekty v zahraničí (v Zimbabwe a na Ukrajině), v rámci nichž dostaly partnerské organizace od Rozkoše bez Rizika vlastní mobilní vyšetřovací jednotku.

Organizace spolupracuje i se státními subjekty, z nichž s některými je spolupráce hodnocena kladně (Magistrát hlavního města Prahy, Ministerstvo práce a sociálních věcí), u jiných je konstatován nezájem o aktivity sdružení (Ministerstvo zdravotnictví). Snahy o právní úpravu prostituce v České republice, respektive konkrétní znění zákona, je hodnoceno jako nevyhovující (zejména jeho restriktivní charakter, který by způsobil mimo jiné viktimizaci žen, pravděpodobně by také vedl k rozšíření privátní prostituce).

Za své úspěchy organizace považuje kromě rozšiřování činnosti zejména důvěru klientely, jejíž řady se stále rozrůstají. Ve své práci se však setkává i s bariérami, mezi něž patří například společenské klima v České republice (předsudky, viktimizace), jako veliký problém se jeví financování, tedy dotační politika českého státu (nedostatek financí významně omezuje aktivity sdružení).

Organizace se považuje za ženskou organizaci, distancuje se však od feminismu a nezabývá se ani problematikou genderu. Feminismus je vnímán jako extremismus a feministky jako „ženy, které odmítají muže“. Na otázku, zdali se sama organizace považuje za součást širšího hnutí, nelze jednoznačně odpovědět, neboť názory respondentek se v této věci rozcházejí. Jedna organizaci jako součást širšího hnutí rozhodně nevnímá, druhá s odkazem na setkávání s dalšími ženskými organizacemi rozhodně ano. Nelze tedy než poznamenat, že tento stav odpovídá závěru Havelkové (2008).

Jako společnou motivaci pracovníků organizace lze označit zájem o oblast sociální práce. Obě také ve sdružení pracovaly určitou dobu jako dobrovolnice, později jako zaměstnankyně. Motivací práce je potřeba, smysluplnost a různorodost aktivit.

3.2.3. Srovnání obou organizací

Na základě předchozího popisu lze s odkazem na výzkumné otázky shrnout, že z hlediska obecných funkcí a typologií uvedených v teoretické části práce vykazují obě zkoumané organizace stejný charakter. Jak bylo doloženo, plní funkce, které dle popisu Dohnalové (2005 a) neziskovým organizacím náleží (zajišťují širokou škálu služeb, hrají důležitou roli v podpoře a zaručování lidských práv atd.). Plní i funkce náležející ženským neziskovým organizacím dle Chaloupkové (2002) a Marksově-Tominové (2004) (poskytují ženám pomoc různého typu a věnují se aktivitám, které by bez nich nebyly realizovány). Pokud jde o jejich charakter, lze obě organizace zařadit mezi organizace servisní a veřejně prospěšné (Frič, Šilhánová, 1997). V rámci skupiny ženských organizací patří mezi „klasické“ ženské neziskové organizace (Marksová-Tominová, 2004). Jejich určení jako ženských nestátních neziskových organizací je s ohledem na teorii naprosto legitimní.

Přestože jsou z hlediska teoretických konceptů obě organizace „stejně“, lze vedle mnoha podobností konstatovat i rozdíly. Právě shody a rozdíly obou organizací budou popsány v této kapitole. Struktura následujícího srovnání koresponduje s uspořádáním popisné části⁹².

Prvotní impuls ke vzniku české La Strady vzešel ze zahraničí, organizace má tedy dle Vodrážky (2006) exogenní původ. Sdružení Rozkoš bez Rizika má z hlediska vzniku odlišný charakter, neboť jeho založení, jež bylo výrazem původního českého ženského aktivismu, iniciovala Hana Malinová. V době svého vzniku se obě organizace věnovaly pomoci ženám pohybujícím se v oblasti prostituce - dobrovolné (Rozkoš bez Rizika) i nucené⁹³ (La Strada Česká republika⁹⁴). V případě Rozkoše bez Rizika orientace na poskytování pomoci této *cílové skupině* přetrvala dodnes (ačkoliv se věnuje například i preventivním aktivitám, prioritu má práce s klientelou – sociální a zdravotní aktivity⁹⁵). La Strada své aktivity rozšířila z původního zaměření na větší spektrum subjektů – kromě pomoci klientele⁹⁶ pracuje i v politické a prevenční oblasti (tyto tři sféry činnosti považuje organizace za rovnocenné). V závislosti na potřebách vyplývajících z praxe a s ohledem na růst řad klientely obě organizace, již od počátku své činnosti, provozované aktivity kontinuálně rozšiřovaly.

---

⁹² Nepokrývá okruh č. 7 (osobní motivace) – předmětem této kapitoly je především pohled na organizace samotné.

⁹³ V kontextu problematiky obchodování s lidmi.

⁹⁴ Dále jen La Strada.

⁹⁵ Jak již bylo uvedeno, kromě žen se v současné době ve sdružení objevují i muži.

⁹⁶ Obchodovaným osobám – tedy mužům i ženám (ženy početně převažují).

Obecným *cílem* aktivit La Strady je prevence obchodání s lidmi⁹⁷, cílem všech činností Rozkoše bez Rizika je zabránit dalšímu šíření HIV/AIDS. Jak již bylo zmíněno, La Strada se v rámci své činnosti zaměřuje na více cílových skupin, proto je škála jejich *aktivit* různorodější než v případě Rozkoše bez Rizika⁹⁸. La Strada se zabývá problematikou obchodování s lidmi v celé její šíři (pokrývá prevenci, pomoc, politickou oblast), stejně jako Rozkoš bez Rizika tématem prostituce (prevence, pomoc, zčásti politická oblast). Rozkoš bez Rizika v oblasti politiky také zčásti působí (v případě potřeby, například při přípravě zákona týkajícího se prostituce, je ze strany státu oslovována k vyjádření pro svůj vhlad do problematiky), politickou práci však explicitně neakcentuje. Charakter práce v politické oblasti má u organizací odlišný charakter – La Strada se politickou prací cíleně zabývá (vypracovává Doporučení pro vládu ČR, připomínkuje vládní dokumenty atd.), Rozkoš bez Rizika v oblasti politiky funguje spíše na reaktivní bázi (neinicuje).

Obě organizace se věnují praktické pomoci klientele (obchodovaným osobám a osobám pohybujícím se v prostitučním prostředí). La Strada potenciální klientky a klienty kontaktuje prostřednictvím informačních materiálů, které distribuují jiné organizace, a které jsou nabízeny i v rámci streetworku. O Rozkoši bez Rizika se potenciální klientela dozvídá především v rámci terénní práce.

La Strada i Rozkoš bez Rizika jsou zapojeny do mezinárodních sítí, obě organizace také *spolupracují* s mnoha dalšími nestátními subjekty a podílí se na různých projektech. Obě organizace spolupracují i se *státními subjekty*, ovšem zde je třeba poukázat na zřejmý rozdíl v charakteru spolupráce a jejím hodnocení. Domnívám se, že velkou roli v oblasti spolupráce se státem hraje různé obecné pojetí obchodování s lidmi a prostituce. Problematicke obchodování s lidmi již byla ze strany státu přiznána důležitost, toto téma se řeší na národní úrovni (na aktivitách v této oblasti stát participuje). La Strada je tedy jako expert na tuto problematiku ze strany státních složek respektována. Spolupráce se státem je pak organizací hodnocena spíše pozitivně, stejně jako aktivity státu v rámci dané problematiky. Rozkoš bez Rizika je v tomto smyslu v jiném postavení. K oblasti prostituce nezaujal stát jednotnou pozici (viz právní rámec), což reflektuje charakter spolupráce organizace se státními složkami. Kooperace s některými státními subjekty je hodnocena jako dobrá, s jinými ne. Zdá se tedy, že spolupráce je, jak uvádí Frič (2000), závislá na konkrétních osobnostech působících ve funkcích veřejné správy. Dosud navržené zákony o regulaci prostituce považují

---

⁹⁷ Jehož významnou součástí je obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování.

⁹⁸ Na tomto místě se konkrétním aktivitám organizací již věnovat nebudu, neboť jsou podrobně popsány v předchozích kapitolách této práce.

obě organizace za nedostatečné a do budoucna způsobující spíše zhoršení situace na prostituční scéně (viktimizaci žen, rozšíření privátní prostituce atd.).

Pokud jde o *hodnocení činnosti*, obě organizace poukázaly na dosažené výsledky a pozitivní změny (La Strada – legislativní změny, uznávaná pozice organizace, pomoc klientele; Rozkoš bez Rizika – vysoký záchyt a vyléčení pohlavně přenosných onemocnění, rostoucí počet klientely a její důvěra). Mezi bariéry, které musí obě organizace překonávat, patří společenské klima v České republice (odsuzování, xenofobie, viktimizace, předsudky). V oblasti prostituce byla konstatována i malá informovanost veřejnosti. Jako veliký problém bylo u obou organizací shledáno financování, tedy politika českého státu. Nedostatek finančních prostředků omezuje práci organizací, závislost na grantech znemožňuje flexibilní reagování na dynamiku jevů. Pozici Rozkoše bez Rizika při získávání finančních prostředků dále znevýhodňuje zaměření její činnosti (aktivitám sdružení stále ještě nebyla přiznána všeobecná důležitost, není zde vůle „dávát peníze na placený sex“).

Zkušenosti s médii mají obě organizace shodné – kvalita a charakter spolupráce jsou závislé na konkrétních redaktorech a redaktorkách.

La Strada i Rozkoš bez Rizika se považují za *ženské organizace*, La Strada se považuje, na rozdíl od Rozkoše bez Rizika, i za organizaci feministickou. Zde se objevil rozdíl v názorech obou organizací. La Strada pracuje (a je si toho vědoma) s konceptem genderové nerovnosti, genderovými konstrukcemi a bojem za ženská práva. Tato organizace ve své činnosti chce naplňovat feministická východiska, k nimž se otevřeně hlásí. Rozkoš bez Rizika se s feminismem neidentifikuje. S konceptem genderu nepracuje a obě respondentky se vůči feminismu výrazně vymezily. Jedna respondentka vnímá feminismus jako extermismus (ačkoliv se zdá, že je dle svých výroků genderově senzitivní), druhé respondentce „ženy feministky pijí krev“.

Organizace La Strada se za součást širšího *hnutí* nepokládá kvůli myšlenkovým rozporům mezi jednotlivými organizacemi a kvůli absenci aktivistického způsobu práce. V případě Rozkoše bez Rizika se názor respondentek lišil – podle jedné organizace součástí hnutí rozhodně není, dle druhé naopak.

4. Závěr

Cílem této práce bylo poskytnout komplexní obraz zkoumaných ženských neziskových organizací z perspektivy zainteresovaných akterek a zařadit tyto organizace do kontextu české občanské společnosti.

S ohledem na hlavní cíl, jímž byl popis, byla pro výzkum zvolena kvalitativní metodologie (konkrétně studium dokumentů a interview), jež umožnila získání bohatého datového materiálu, který byl následně analyzován podle etnografického principu. Výsledkem je komplexní popis organizací vycházející ze sedmi tematických oblastí⁹⁹. Na základě popisu byly organizace s využitím teoretických koncepcí lokalizovány v rámci české společnosti. Dále byl dokumentován jejich charakter i společenské funkce, které zastávají, bylo legitimizováno jejich označení ženské nestátní neziskové organizace.

Zachycení názorů, přístupů a motivací zúčastněných akterek přispělo k hlubšímu poznání konkrétního segmentu ženského občanského aktivismu v České republice, což bylo cílem této práce. Ve svém výsledku není výzkum pouze popisem zkoumaných organizací, ale skrze perspektivu respondentek vypověděl leccos i o české společnosti.

Ve své práci jsem dospěla k následujícím zjištěním. Pomoc ženám poskytujícím placené sexuální služby se realizuje různými způsoby. Důraz může být kladen především na terénní práci a praktickou pomoc při provozování prostituce, jako tomu je v případě Rozkoše bez Rizika, problematika však může být řešena i komplexněji, jako je tomu v případě La Strady¹⁰⁰. Za zajímavé zjištění považuji fakt, že ačkoliv se obě organizace věnují pomoci převážně ženské klientele, nemusí jejich aktivity nutně vycházet z feministických principů; organizace se mohou vůči feminizmu i vymezovat, jako tomu bylo u Rozkoše bez Rizika. Dalším důležitým poznatkem vyplývajícím z výzkumu je existence podstatných nedostatků ve vztahu státu a zkoumaných organizací, zvláště v oblasti financování. Překvapujícím zjištěním bylo, že v tomto vztahu hraje významnou roli konkrétní zaměření organizací – zatímco problematice obchodování s lidmi je již přiznána důležitost, téma prostituce je stále přehlíženo, což se projevuje i v přístupu státu k činnosti organizací. Dalším zajímavým zjištěním bylo problematiku vnímání prostituce českou společností (odsuzování, xenofobie, viktimizace, předsudky).

---

⁹⁹ Odpovídají okruhům realizovaných rozhovorů (vznik a vývoj organizací, jejich činnost, vztahy s dalšími subjekty, reflexe politiky státu vůči fenoménům, jimiž se organizace zabývají, hodnocení vlastní činnosti, sebereflexe a osobní zkušenost respondentek).

¹⁰⁰ La Strada se prostitucí zabývá sekundárně, jejím primárním zaměřením je obchod s lidmi.

Během sběru dat a psaní této práce se také objevily zajímavé náměty pro další výzkum. Z mého hlediska by bylo vhodné podrobněji zkoumat ženskou a feministickou identitu organizací, vzhledem k určitým zjištěným rozporům v názorech respondentek jedné z organizací. Dále by bylo zajímavé zkoumat, jak se k otázce ženské identity obou organizací staví muži-spolupracovníci¹⁰¹. Přínosné by také bylo provést biografický výzkum, který by rekonstruoval a interpretoval průběh života zakladatelek organizací (Hendl, 2005).

---

¹⁰¹ V každé organizaci pracuje jeden muž.

Literatura

BURČÍKOVÁ, Petra. *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v České republice* [online]. La Strada, o. p. s.: 2006, [cit. 2007-11-13]. Dostupné z WWW: <http://www.strada.cz/download/files/LS_report_CZ_20_10_06.pdf>.

ČERNÁ, Kateřina. *Ekofeministické hnutí u nás? Tři případové studie*. Bakalářská práce FHS UK, 2006.

DIANI, Mario. The concept of social movement. *Sociological Review*. 1992, no. 4. s. 1-23. Dostupný z WWW: <<http://web.ebscohost.com/ehost/results?vid=10&hid=6&sid=6e14679e-daac-4b34-9484-5698f7b4072b%40SRCSM1>>.

DOHNALOVÁ, Marie. *Občanský sektor* [online]. Centrum pro výzkum neziskového sektoru: leden 2005 a, [cit. 2007-4-12]. Dostupné z WWW: <http://www.ecvns.cz/soubory/Definice_neziskoveho_sektoru.pdf>.

DOHNALOVÁ, Marie. Veřejný prostor a dobrovolnické organizace. *Lidé města*. 2005, roč. 2, č. 16, s. 29-42.

EERNSTMAN-MONGARD, Hanka. Péče o zdraví prostitutek v cizině – práva a skutečnost: školení pro streetworkery. In *Ulice – silnice – dálnice*. Praha: Profem, Rozkoš bez Rizika, 1996. s. 86-106. ISBN neuvedeno.

FRIČ, Pavol. *Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky (Rozhovory o neziskovém sektoru II)*. Praha: Agnes, 2000. 113 s. ISBN 80-902633-6-4.

FRIČ, Pavol, ŠILHÁNOVÁ, Hana. *Rozhovory o neziskovém sektoru: sonda do duše zainteresovaných aktérů*. Praha: Nadace rozvoje občanské společnosti, 1997. 86 s. ISBN neuvedeno.

FRIŠTENSKÁ, Hana. *Podmínky rozvoje občanského sektoru* [online]. Český helsinský výbor: 1999, [cit. 2007-4-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cislocclanku=2003061907&PHOSESSID=e623e3b370888e54739b821640b159>>.

GAATW. *Lidská práva v praxi. Manuál pro sociální práci s oběťmi obchodu se ženami a dětmi*. Bangkok, 1999. Praha: copyright La Strada Česká republika, 2002. 124 s. ISBN neuvedeno.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. s 131-134. ISBN 80-7203-124-4.

HAŠKOVÁ, Hana, KŘÍŽKOVÁ, Alena. Rozhodčí a hráči: vliv socio-ekonomické transformace a evropské integrace na ženské občanské skupiny. In HAŠKOVÁ, Hana, KŘÍŽKOVÁ, Alena, LINKOVÁ, Marcela (eds.). *Mnohohlasem, vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s. 81-99. ISBN 80-7330-087-7.

HAVELKOVÁ, Hana. K problému politické reprezentace a občanské zkušenosti žen. In *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999. s. 35-42. ISBN neuvedeno.

HAVELKOVÁ, Hana. Otazníky českého ženského hnutí po roce 1989. In GJURIČOVÁ, Adéla, KOPEČEK, Michal (eds.). *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. s. 217-230. ISBN 978-80-7185-876.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základy metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

CHALOUPKOVÁ, Jana. *České ženské hnutí po roce 1989, čtyři případové studie ženských organizací*. Bakalářská práce FHS UK, 2002.

CHALOUPKOVÁ, Jana. *Základní charakteristika prožensky orientovaných neziskových organizací v České republice* [online]. Gender & sociologie - Sociologický ústav Akademie věd ČR: 6. ledna 2007, [cit. 2007-4-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cislocianku=2007010603>>.

ICN, o. p. s. *Zpráva o stavu neziskového sektoru v České republice v roce 2006* [online]. prosinec 2006, [cit. 2007-5-5]. Dostupné z WWW: <<http://www.neziskovky.cz>>.

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2002. s. 98-129. ISBN 80-85850-25-7.

KICZKOVÁ, Zuzana a kol. *Pamät' žien*. Bratislava: IRIS, 2006. 314 s. ISBN 80-89018-96-3.

KOLÁŘ, Petr, SYLLOVÁ, Jindřiška. Některé právní aspekty reprezentace zájmů v České republice po roce 1989. In MANSFELDOVÁ, Zdenka, KROUPA, Aleš (eds.). *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 30-32. ISBN 80-86429-53-9.

KRÁLÍKOVÁ, Alena, SOKAČOVÁ, Linda. *Ženské/genderové nevládní neziskové organizace v České republice* [online]. Praha: květen 2006, [cit. 8. října 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.fesprag.cz/dokumenty/2006-WP1%C5%BDensk%C3%A9%20a%20genderov%C3%A9%20NNO-cz.pdf>>.

LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA. *Obchod se ženami v postkomunistických zemích střední a východní Evropy, Česko-ukrajinská konference*. Praha, 27.-28. listopad 1997. Praha: La Strada Česká republika, 1998. 183 s. ISBN neuvedeno.

LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA. *Výroční zpráva 2004* [online]. [cit. 2007-11-7]. Dostupné z WWW: <http://www.strada.cz/download/files/final_s_financnou.pdf>.

LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA. *Výroční zpráva 2005* [online]. [2007-11-7]. Dostupné z WWW: <<http://www.strada.cz/download/files/Vyrocní%20zprava%202005.pdf>>.

- LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA. *Zpráva o obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice* [online]. Rok neuveden, [cit. 2007-11-20]. Dostupné z WWW:
<http://www.strada.cz/download/files/jine_dokumenty/narodni%20strategie%20boje%20proti%20obchodu%20s%20lidmi.doc>.
- MALINOVÁ, Hana. Právní postavení prostitutek aneb „Co s ní?“. In *Ulice – silnice – dálnice*. Praha: ProfFem, Rozkoš bez Rizika, 1996. s. 19-26. ISBN neuvedeno.
- MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, Michaela. Stát a ženské nevládní neziskové organizace. In *Stínová zpráva o oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: Gender Studies, o. p. s., 2004. s. 107-120. ISBN 80-86520-04-8.
- McNEILL, Patrick. Ethnography. In *Research methods*. London: Routledge – Taylor & Francis Group, 2003. s. 64-98. ISBN 0-415-04126-0.
- MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Pomoc obětem* [online]. Rok neuveden, [cit. 2008-3-7]. Dostupné z WWW:
<http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=9464>.
- MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Prevence kriminality* [online]. 2000, [cit. 2007-10-30]. Dostupné z WWW:
<<http://mvcr.cz/prevence/priority/prostitute2/aspekty.html>>.
- MÜLLER, Karel. *Češi a občanská společnost*. Praha: Triton, 2003. 271 s. ISBN 80-7254-387-3.
- NADACE HEINRICHA BÖLLA. *Konference: Sexuální služby, sexuální turistika a obchod se ženami: Nová skutečnost ve východní Evropě?* Praha: Nadace Heinricha Bölla, 1996. 72 s. ISBN neuvedeno.
- O'REILLY, Karen. *Ethnographic methods*. London, New York: Routledge, 2004. 252 s. ISBN 0-415-32156-5.
- OSCE. *OSCE Country reports 2002*. Místo vydání neuvedeno: OSCE Human dimension implementation meeting, September 2002. 158 s. ISBN neuvedeno.
- RAKUŠANOVÁ, Petra. Třetí sektor a občanská participace v České republice. In MANSFELDOVÁ, Zdenka, KROUPA, Aleš (eds.). *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 81-99. ISBN 80-86429-53-9.
- RAYANAKORN, Kobkul. *Special study on laws relating to prostitution and traffic in women*. Bangkok: Research and action project on traffic in women, 1995. 71 s. ISBN 974-89303-3-5.
- SWIRSKY, Ruth, JENKINS, Celia. Prostitution, pornography and telephone boxes. In RADFORD, Jill, FRIEDBERG, Melissa, HARNE, Lynne (eds.). *Women, violence and strategies for action*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 2000. s. 57-71. ISBN 0-335-20370-1.

TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a kol. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 158 s. ISBN 80-7338-030-7.

VODRÁŽKA, Mirek. Aktivismus bez hnutí nebo protohnutí? Ženské neziskové organizace a skupiny v ČR v letech 1989-2006. In HAŠKOVÁ, Hana, KRÍŽKOVÁ, Alena, LINKOVÁ, Marcela (eds.). *Mnohohlasem, vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. s. 61-79. ISBN 80-7330-087-7.

ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 175 s. ISBN 80-85850-31-1.

Prameny

adresář ženských organizací Gender Studies, o. p. s. Dostupný z WWW:
<<http://www.feminismus.cz/organizace.shtml>>.

Centrum pro výzkum neziskového sektoru. *Ziskový a neziskový sektor* [online]. [cit. 2007-6-20]. Dostupné z WWW:
<http://www.ceed.cz/podnikani/14_ziskovy_a_neziskovy_sektor.htm>.

La Strada Česká republika, o. p. s. - *Soupis relevantních mezinárodních dokumentů vztahujících se k obchodování s lidmi* [online]. [cit. 2007-10-15]. Dostupné z WWW:
<<http://www.strada.cz/download/files/publikace/seznam%20dokumentu.doc>>.

Ministerstvo zahraničních věcí – *Mezinárodní dokumenty související s obchodem s lidmi platné pro Českou republiku* [online]. [cit. 2007-11-6]. Dostupné z WWW:
<<http://www.mzv.cz/www/mzv/mezsmlouvy.asp>>.

Portál veřejné správy ČR a. [online]. [cit. 2007-6-20]. Dostupné z WWW:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/_s.155/17214?ks=1582>.

Portál veřejné správy ČR b. *Vlastní příjmy* [online]. [cit. 2007-6-20]. Dostupné z WWW:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/_s.155/17214?ks=1583>.

Portál veřejné správy ČR c. *Dotace, granty a příspěvky* [online]. [cit. 2007-6-20]. Dostupné z WWW:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/_s.155/17214?ks=1585>.

Návrh věcného záměru zákona o regulaci prostituce 2003 [online]. [cit. 2007-11-26]. Dostupné z WWW:
<<http://www.mvcr.cz/aktualit/sdeleni/2003/zop.html>>.

Návrh zákona o regulaci prostituce Zastupitelstva hlavního města Prahy, 2008 2005 [online]. [cit. 2008-3-25]. Dostupné z WWW:
<http://www.rozkosbezrizika.cz/02_download/35_zakon_navrh_5856-4.doc>.

rozhovory s pracovníci organizací La Strada a Rozkoš bez Rizika

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. s. 753, 1068. ISBN 80-7184-311-3.

Vládní návrh zákona o regulaci prostituce, 2005 [online]. [cit. 2007-11-26]. Dostupné z WWW:

<<http://www.mvcr.cz/dokument/2005/navrh.pdf>>.

webové stránky La Strady

<<http://www.strada.cz>> [cit. 2007-11-12]

webové stránky Rozkoše bez Rizika

<<http://www.rozkosbezrizika.cz>> [cit. 2007-11-26]

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník